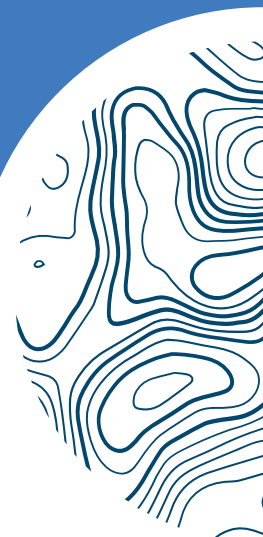

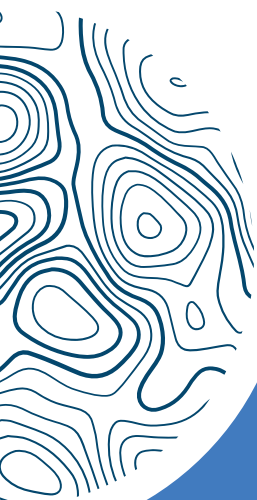

Finanțat de
Uniunea Europeană

GHID DE BUNE PRACTICI

**SERVICII DE EDUCAȚIE ȘI ÎNGRIJIRE TIMPURIE
PENTRU COPIII CU VÂRSTA DE PÂNĂ LA 3 ANI**

„Ghidul de bune practici privind servicii de educație și îngrijire timpurie pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani” este elaborat de Parascovia Munteanu, doctor în sociologie, Tatiana Zavtoni-Oprea, magistrul în psihologie și Cristina Nestor, magistrul în psihologie. Autoarele au fost contractate de I.P. Keystone Moldova, în cadrul proiectului **„Oportunități sporite de angajare la nivel local și acces la creșe pentru părinții în situații de vulnerabilitate”**, finanțat de Uniunea Europeană, cofinanțat și implementat de Fundația Soros Moldova, în parteneriat cu I.P. Keystone Moldova și AO „Expert Grup”.

Conținutul Ghidului a fost coordonat de:

Ana Prasolov, *directoare de proiect, I.P. Keystone Moldova*

Autoarele își exprimă recunoștința și mulțumirea pentru suportul acordat de către reprezentanții următoarelor entități, care au participat la interviuri și au contribuit cu informații valoroase pentru Ghid:

- Ministerul Educației și Cercetării
- Ministerul Muncii și Protecției Sociale
- Direcția Generală pentru Protecția Drepturilor Copilului, mun. Chișinău
- Structura Teritorială de Asistență Socială Călărași
- Organizația Internațională pentru Migrație
- Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare
- Organizația caritabilă „Street Child MD”
- Asociația Obștească „Copil Comunitate Familie”
- Asociația Femeilor Antreprenoare din Moldova
- Primăria comunei Geamăna, r. Anenii Noi
- Primăria orașului Glodeni;
- Primăria orașului Rezina
- Instituția de Educație Timpurie „Sfânta Treime” din mun. Bălți
- Instituția de Educație Timpurie „Licurici” din comuna Geamăna
- Instituția de Educație Timpurie, s. Hulboaca, comuna Grătiești
- Instituția de Educație Timpurie nr. 4 și nr. 5 din or. Glodeni
- Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani, or. Călărași
- Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani, or. Rezina
- Centrul Educațional pentru Copii „Ingenium”
- Centrul Educațional pentru Copii „TEKO”

GHIDUL a fost elaborat cu sprijinul financiar al Uniunii Europene. Responsabilitatea pentru conținutul publicației aparține exclusiv autoarelor și nu reflectă în mod necesar poziția Uniunii Europene și a Fundației Soros Moldova.

CUPRINS

Lista abrevierilor	4
Lista figurilor	5
Lista tabelelor	5
Introducere	6
Noțiuni utilizate în Ghid	8
Educația și îngrijirea timpurie a copiilor – context general	9
CAPITOLUL 1. Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani	14
1.1. Modul de organizare și funcționare al Centrelor de zi	14
1.2. Centrul de zi - model creat de ATAS.....	17
1.3. Centrul de zi – model creat în cadrul CPRCVF	19
1.4. Centrul de zi – model creat de APL I	22
1.5. Strategii de asigurare a sustenabilității Centrelor de zi	24
CAPITOLUL II. Servicii de educație și îngrijire timpurie antepreșcolară	27
2.1. Modul de organizare al serviciilor de educație și îngrijire timpurie antepreșcolară ..	27
2.2. Creșa – model de educație și îngrijire timpurie creată de autoritatea publică	29
2.3. Creșa - model de educație și îngrijire timpurie creată de OSC.....	31
2.4. Grupa de creșă – model de serviciu integrat în IET	33
2.5. Grupa de creșă creată de prestatorii privați în IET	36
2.6. Strategii de asigurare a sustenabilității grupelor de creșă/creșelor.....	39
CAPITOLUL III. Recomandări pentru organizațiile societății civile	42
3.1. Recomandări pentru dezvoltarea creșelor/grupelor de creșă în cadrul IET publice .	42
3.2. Recomandări pentru dezvoltarea Centrelor de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni-3 ani	44
Referințe bibliografice	46
Anexe	48
Anexa 1. Cerințe tehnice minime generale	48

LISTA ABREVIERILOR

APL I	Autoritățile Administrației Publice Locale de nivelul întâi
AGSSÎ	Agenția pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă
AO	Asociație Obștească
ATAS	Agenția Teritorială de Asistență Socială
BNS	Biroul Național de Statistică
CCF	Copil Comunitate Familie
CES	Cerințe Educaționale Speciale
CPRCVF	Centrul de Plasament și Reabilitare a Copiilor de Vârstă Fragedă
DGPDC	Direcția Generală pentru Protecția Drepturilor Copilului
DGETS	Direcția Generală Educație, Tineret și Sport
HG	Hotărâre de Guvern
I.P.	Instituție Publică
IET	Instituția de Educație Timpurie
ISCED	Clasificarea Internațională Standard a Educației
MD	Moldova
MEC	Ministerul Educației și Cercetării
MECC	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
MMPS	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
ONG	Organizație neguvernamentală
OSC	Organizație a Societății Civile
RM	Republica Moldova
SRL	Societate cu Răspundere Limitată
STAS	Structura Teritorială de Asistență Socială
UAT	Unitate Administrativ-Teritorială
UE	Uniunea Europeană

LISTA FIGURILOR

9	FIGURA 1. Intersecții ale politicilor publice
10	FIGURA 2. Cadrul de calitate al UE pentru educația și îngrijirea timpurie
11	FIGURA 3. Modalități de oferire a scutirilor/reducerilor de taxe sau admitere cu prioritate
12	FIGURA 4. Moduri de organizare a serviciilor de educație și îngrijire timpurie
15	FIGURA 5. Prestatori, Centrul de zi pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani
16	FIGURA 6. Forma de organizare juridică a Centrului de zi pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani
16	FIGURA 7. Tipuri de Instituții de Educație Timpurie
28	FIGURA 8. Sursele de finanțare pentru serviciile de educație și îngrijire timpurie
29	FIGURA 9. Tipurile de servicii eligibile pentru concursul de granturi

LISTA TABELELOR

17	TABELUL 1. Centrul de zi - model creat de ATAS
19	TABELUL 2. Centrul de zi - model creat de CPRCVF
22	TABELUL 3. Centrul de zi - model creat de APL I
30	TABELUL 4. Creșa - model creat de autoritatea publică
32	TABELUL 5. Creșa - model creat de organizația non-profit
34	TABELUL 6. Grupa de creșă - model integrat în activitatea IET
37	TABELUL 7. Grupa de creșă – model integrat în Centrele de educație timpurie private

INTRODUCERE

„Ghidul de bune practici privind servicii de educație și îngrijire timpurie pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani” este elaborat de I.P. Keystone Moldova, în cadrul proiectului „Oportunități sporite de angajare la nivel local și acces la creșe pentru părinții în situații de vulnerabilitate”, finanțat de Uniunea Europeană, cofinanțat și implementat de Fundația Soros Moldova, în parteneriat cu I.P. Keystone Moldova și AO „Expert Grup”.

Scopul proiectului este de a susține organizațiile societății civile să se implice ca actori locali de dezvoltare ai comunităților incluzive pentru părinții aflați în stare de vulnerabilitate din Republica Moldova.

Obiectivele proiectului sunt:

- 1) Stabilirea parteneriatelor durabile între factorii de decizie politică, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, organizațiile societății civile, sectorul privat și autoritățile publice locale, în vederea dezvoltării și implementării unor măsuri bazate pe dovezi și orientate spre impact, care să sprijine angajarea părinților aflați în situații de vulnerabilitate în 10 raioane țintă.
- 2) Îmbunătățirea accesului la servicii de îngrijire a copiilor, care să fie disponibile și sustenabile pentru părinții aflați în situație de vulnerabilitate, în 10 raioane țintă.

În cadrul Obiectivului 2 - Îmbunătățirea accesului la servicii de îngrijire a copiilor, I.P. Keystone Moldova a realizat o analiză situațională a serviciilor de educație și îngrijire timpurie pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani, prestate atât de entitățile publice, cât și de cele private.

În baza recomandărilor formulate în urma acestui studiu, Fundația Soros Moldova, cu sprijinul Uniunii Europene, a lansat un concurs de granturi pentru organizațiile societății civile din Republica Moldova, pentru stabilirea parteneriatelor cu autoritățile publice, cu scopul de a dezvolta servicii de educație și îngrijire timpurie pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani - măsură care va facilita accesul pe piața muncii al părinților/îngrijitorilor aflați în situații de vulnerabilitate.

„Ghidul de bune practici privind serviciile de îngrijire și educație pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani” (în continuare, *Ghidul*) descrie modelele de servicii de educație și îngrijire timpurie documentate în Republica Moldova, procesul de dezvoltare a acestora, în conformitate cu cadrul normativ, precum și avantajele și dezavantajele fiecărui model analizat.

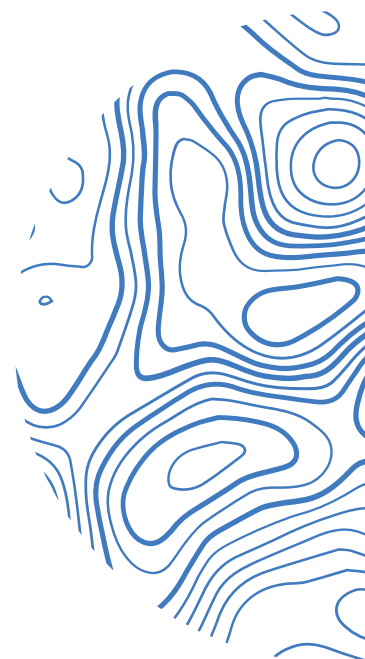
Scopul Ghidului este de a oferi informații și recomandări fundamentate pe analiza practicilor existente în RM, în vederea consolidării capacităților organizațiilor societății civile și ale autorităților/instituțiilor publice, care au stabilit parteneriate pentru dezvoltarea unor comunități incluzive, dedicate sprijinirii părinților aflați în situații de vulnerabilitate.

Ghidul este destinat organizațiilor societății civile, precum și autorităților sau instituțiilor publice partenere care au depus concepte de proiect în cadrul concursului de granturi lansat de

Fundația Soros Moldova, cu sprijinul Uniunii Europene, în vederea dezvoltării sau extinderii serviciilor de îngrijire și educație pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani. Modelele prezentate în Ghid oferă suport organizațiilor societății civile și partenerilor în procesul de elaborare a propunerilor de proiect, bazate pe practicile existente, cadrul de politici, experiențele prestatorilor de servicii de educație și îngrijire timpurie, cu privire la prestarea și sustenabilitatea serviciilor.

Ghidul este elaborat în baza analizei documentelor de politici în domeniu, mecanismului actual de finanțare, practicilor din țările Uniunii Europene, precum și datelor analizei situaționale la care au participat reprezentanți ai 20 de entități publice și private care susțin sau prestează servicii de educație și îngrijire timpurie pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani.

În baza opiniilor exprimate de participanții la cercetare, au fost descrise șase modele de servicii de educație și îngrijire timpurie, care pot fi adaptate la nevoile părinților/îngrijitorilor din grupurile vulnerabile, în vederea integrării sau reintegrării acestora pe piața muncii.

Educația timpurie, conform Clasificării Internaționale Standard a Educației (**nivelul ISCED 0**)¹, reprezintă o abordare holistică menită să sprijine dezvoltarea cognitivă, fizică, socială și emoțională a copilului, precum și să-l familiarizeze cu procesele de învățare organizate, desfășurate în afara mediului familial. Educația timpurie (nivelul ISCED 0) vizează copiii cu vârsta între 0-2 ani. Conform Codului Educației al Republicii Moldova² – educația timpurie include două cicluri: (1) educația antepreșcolară – pentru copiii cu vârsta de la 0 la 2 ani și (2) învățământul preșcolar - pentru copiii cu vârsta de la 2 la 6 (7) ani. Educația timpurie se desfășoară în creșe, grădinițe, centre comunitare de educație timpurie sau în alte instituții care prestează servicii în conformitate cu standardele educaționale de stat.

Educația antepreșcolară (conform Codului Educației) se realizează în familie, aceasta beneficiind de sprijin financiar din bugetul public național, conform legislației în vigoare (alocația de îngrijire a copilului). La solicitarea părinților, autoritățile administrației publice locale pot organiza servicii de educație antepreșcolară, cu finanțare din bugetele locale³.

Educația și îngrijirea timpurie a copiilor reprezintă o interacțiune educațională, desfășurată în diverse medii de viață ale copilului mic (familie, instituții educaționale, comunitate), cu scopul de a sprijini o creștere, dezvoltare și învățare echilibrată. Pentru ca eforturile educaționale ale familiei și ale cadrelor didactice să contribuie la un parcurs coerent în dezvoltarea copilului, este esențială cooperarea strânsă între părinți și cadrele didactice, adică un parteneriat real în domeniul educației și îngrijirii timpurii.⁴

În Republica Moldova, serviciile de educație și îngrijire timpurie pentru copii sunt furnizate în conformitate cu politica educațională națională, de către autoritățile publice locale, ONG-uri, instituții/agenți economici, prestatori de servicii din sectorul privat. Educația și îngrijirea timpurie a copiilor, împreună cu educația de bază formează un continuum educațional coerent, care susține dezvoltarea armonioasă, progresivă și echilibrată a copilului.⁵

Important! În prezentul Ghid, vom utiliza conceptul de „**educație și îngrijire timpurie a copilului**”, pentru a cuprinde toate modelele de servicii existente pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani, prestate atât în sectorul public, cât și în cel privat.

¹ Clasificarea Internațională Standard a Educației (ISCED-11) face parte din familia internațională a clasificărilor economice și sociale ale Organizației Națiunilor Unite, care se aplică în statistică în întreaga lume, în scopul strângerii, compilării alcătuirii și analizării datelor comparabile la nivel național. Mai multe detalii pe:

https://mecc.gov.md/sites/default/files/document/attachments/clasificarea_internationala_standard_a_educatiei.pdf

² Codul Educației al Republicii Moldova nr.152 din 17.07.2014 art. 23 disponibil pe:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149703&lang=ro#

³ Sursa citată (Codul Educației, art. 24)

⁴ Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1592 din 25.10.2018 cu privire la aprobarea Cadrului de referință al educației timpurii din Republica Moldova, disponibil pe: https://mecc.gov.md/sites/default/files/cadrul_de_referinta_ed._timpurii_tipar_0.pdf

⁵ Ibidem (Sursa 4 citată mai sus)

EDUCAȚIA ȘI ÎNGRIJIREA TIMPURIE A COPIILOR – CONTEXT GENERAL

Educația și îngrijirea timpurie a copiilor se află la intersecția mai multor domenii de politici publice esențiale ale Uniunii Europene, politici la care Republica Moldova este în proces de aliniere. Aceasta este considerată un drept fundamental al copiilor, pilonul învățării pe tot parcursul vieții, precum și o modalitate de a încuraja participarea femeilor pe piața muncii și de a reduce inegalitățile sociale.

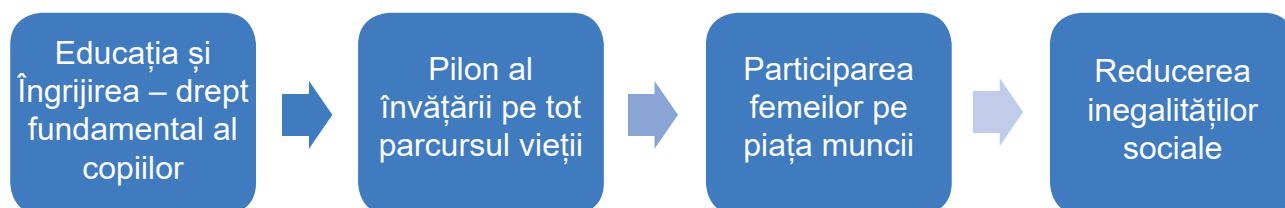

Figura 1. Intersecții ale politicilor publice

Sursa: Elaborată de autoare

La nivel european, educația și îngrijirea timpurie a copilului este considerată și promovată ca unul dintre drepturile sociale fundamentale ale cetățenilor europeni. Astfel, unul dintre cele 20 de principii-cheie ale Pilonului European al Drepturilor Sociale prevede: „*Copiii au dreptul la servicii de educație și îngrijire timpurie de calitate și accesibile din punct de vedere financiar, iar copiii care provin din medii defavorizate au dreptul la măsuri specifice de sporire a egalității de șanse*”⁶.

În acest context, recomandarea Consiliului Europei privind sisteme de înaltă calitate de educație și îngrijire timpurie a copiilor, adoptată în mai 2019⁷, consolidează conceptul de educație timpurie în jurul a cinci dimensiuni esențiale:

- 1) Accesul părinților/îngrijitorilor la piața muncii;
- 2) Curriculum și programe educaționale adaptate, care includ elemente de îngrijire;
- 3) Personal bine pregătit în domeniul educației timpurii și al îngrijirii copilului;
- 4) Monitorizarea și evaluarea calității serviciilor de educație și îngrijire a copiilor;
- 5) Guvernanța și finanțarea sustenabilă a serviciilor de educație timpurie și îngrijire.

Important! Crearea unui sistem de educație și îngrijire timpurie accesibil, incluziv și calitativ depinde, în mare măsură, nu doar de cele cinci dimensiuni esențiale, menționate anterior, ci și de o serie de aspecte transversale: *centrarea pe copil, interdependența sistemului, parteneriatul cu părinții și incluziunea*.

⁶ Comisia Europeană (accesat 2025). Pilonul European al Drepturilor Sociale, disponibil pe: https://commission.europa.eu/document/download/e03c60e7-4139-430b-9216-3340f7c73c20_ro?filename=social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_ro.pdf

⁷ Recomandarea Consiliului Europei din 22 mai 2019 privind sisteme de înaltă calitate de educație și îngrijire timpurie a copiilor (OJ C 189, 5.6.2019, p. 4), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01.ENG&toc=OJ.C:2019:189:TOC

- **Centrarea pe copil** – copilul trebuie să se afle în centrul tuturor politicilor de educație timpurie, de la naștere și până la înscrierea acestuia la școală.
- **Interdependența sistemului** – Ghidul prezintă o abordare integrată asupra serviciilor de educație și îngrijire timpurie, acoperind atât serviciile destinate copiilor cu vârsta de 4 luni - 3 ani, cât și serviciile de educație antepreșcolară, pentru copiii din grupele de vârstă (0-2 ani) și (2-3 ani). Modelele prezentate evidențiază interconexiunea dintre cadrul normativ și organizarea structurală a serviciilor, inclusiv acolo unde acestea depășesc limitele responsabilităților partajate între diferite autorități (Ministerul Educației și Cercetării și Ministerul Muncii și Protecției Sociale).
- **Parteneriatul cu familiile** – părinții și/sau alți îngrijitori sunt cei mai importanți parteneri în educația timpurie; sprijinul lor este esențial pentru asigurarea unui mediu educațional optim, în care copiii să se simtă în siguranță, să învețe și să se dezvolte armonios.
- **Incluziunea** – Ghidul prezintă atât modele universale de servicii de educație și îngrijire timpurie, destinate tuturor copiilor cu vârsta de până la 3 ani, indiferent de statutul socio-economic al familiei, cât și modele de servicii țintite, destinate unui grup mai restrâns de copii, cu vârsta de până la 3 ani, în mod special, copii care provin din familii în situații de risc, din familii cu venituri mici, copii cu dizabilități sau tulburări de dezvoltare, ale căror familii au nevoie de măsuri de sprijin suplimentare. Aceste modele urmăresc să asigure accesul echitabil și participarea activă a tuturor copiilor la servicii de educație și îngrijire timpurie de calitate.

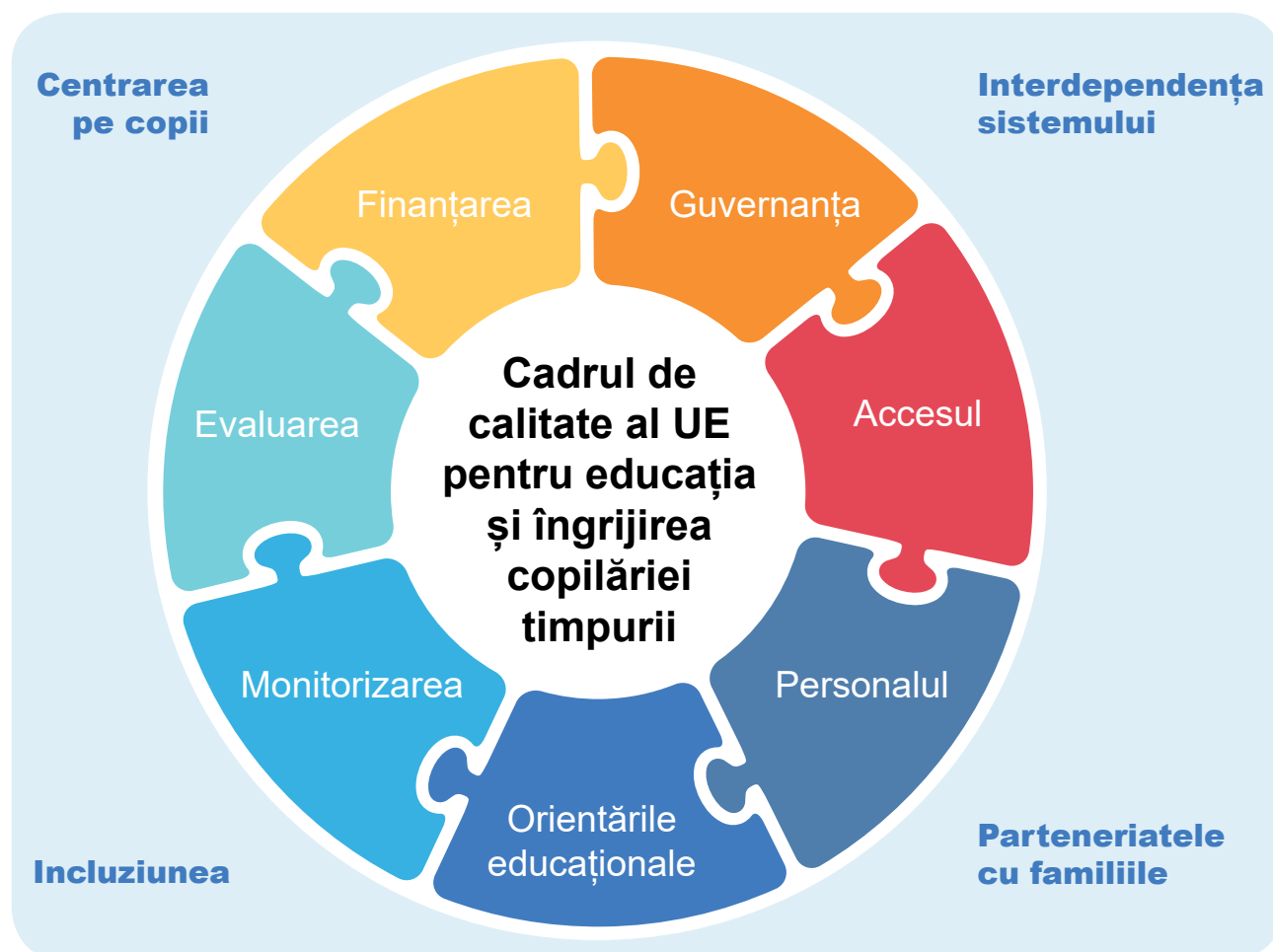

Figura 2. Cadrul de calitate al UE pentru educația și îngrijirea timpurie

Sursa: Raportul Eurydice

Potrivit Raportului Eurydice, realizat pentru Comisia Europeană⁸, în multe familii cu copii mici, ambii părinți sunt nevoiți să lucreze, să urmeze studii sau să avanseze în carieră. În acest context, educația și îngrijirea timpurie constituie un instrument esențial pentru promovarea participării femeilor pe piața muncii. Drept urmare, aproximativ un sfert dintre țările europene acordă prioritate la admiterea în serviciile de educație timpurie copiilor proveniți din familii în care ambii părinți lucrează sau urmează o formă de învățământ. Unele țări oferă și reduceri de taxe, pentru a sprijini echilibrul dintre viața profesională și cea de familie, precum și pentru a stimula angajarea sau continuarea studiilor. Mai multe țări, de asemenea, au introdus măsuri țintite pentru copiii proveniți din familii de migranți. În particular, copiii refugiați din Ucraina beneficiază de scutiri/reduceri de taxe și/sau admitere prioritară în Muntenegru, Polonia, Cehia, Irlanda, Franța, Ungaria, Portugalia și România.

În Republica Moldova, există trei modalități de oferire a facilităților/priorităților de acces la serviciile de educație și îngrijire timpurie pentru copii:

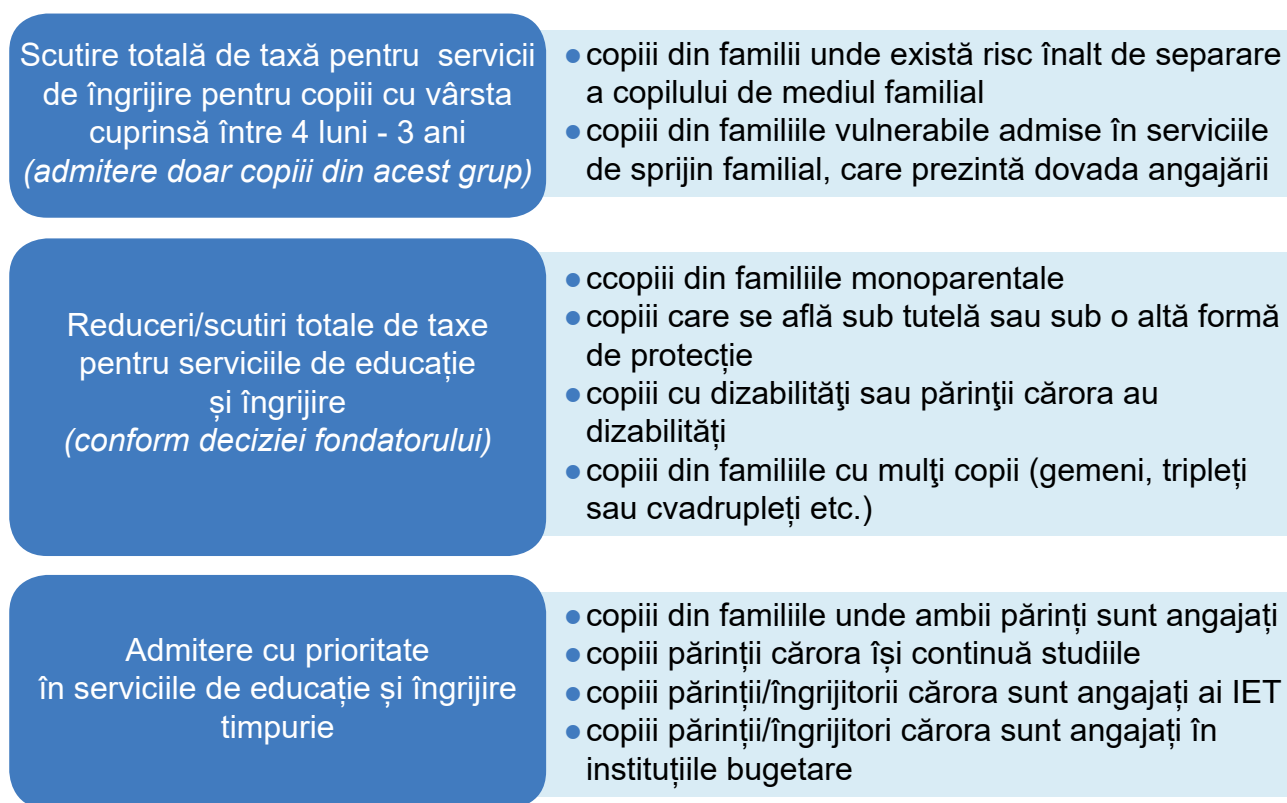

FIGURA 3. Modalități de oferire a scutirilor/reducerilor de taxe sau admitere cu prioritate

Sursa: Elaborată de autoarele Ghidului

Copilul percepe locul în care primește educație și îngrijire timpurie ca pe un spațiu sigur, în care se simte acceptat, protejat și încurajat să exploreze. Un astfel de mediu contribuie semnificativ la dezvoltarea siguranței emoționale, la progresul în relaționarea cu adulții (părinți, îngrijitori), precum și la formarea primelor relații sociale cu alți copii. În majoritatea țărilor europene, educația timpurie este oferită prin intermediul a două tipuri separate de servicii, în funcție de vârsta copiilor. Copiii care încep să frecventeze un serviciu la o vârstă mică

⁸ Comisia Europeană/EACEA/Eurydice (2025). *Date-cheie privind educația și îngrijirea timpurie a copiilor în Europa* Raport Eurydice disponibile pe: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/key-data-early-childhood-education-and-care-europe-2025>

sunt, în general, înscriși inițial într-un serviciu de îngrijire (orientat spre protecție și sprijin de bază), iar mai târziu, fac tranziția către un serviciu cu componentă educațională, axat pe învățarea timpurie. De regulă, această tranziție are loc în jurul vârstei de 3 ani.

Educația și îngrijirea timpurie se desfășoară în cadrul aceleiași instituții, ceea ce le permite copiilor să beneficieze de continuitate în îngrijire și educație până la începerea școlii primare. În Europa, entitățile de educație și îngrijire timpurie sunt organizate în două moduri principale:

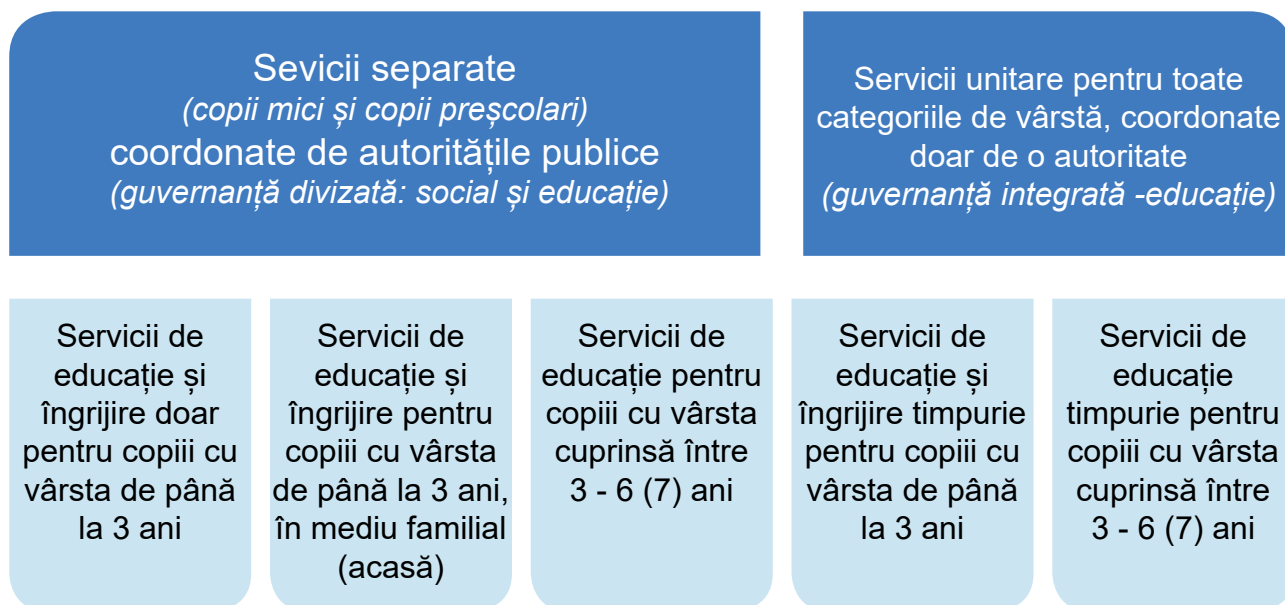

Figura 4. Moduri de organizare a serviciilor de educație și îngrijire timpurie

Sursa: Elaborată de autoarele Ghidului, în baza Raportului Eurydice

Organizarea serviciilor de educație și îngrijire timpurie, precum și normele și standardele care se aplică, depind, în mare măsură, de modelul de guvernanță adoptat. Atribuirea responsabilității pentru întreaga etapă a educației timpurii unui singur minister sau unei singure autorități centrale poate contribui la promovarea unor politici consecvente și la furnizarea de servicii de calitate superioară, incluzive și accesibile pentru toți copiii.

În țările membre ale Uniunii Europene, se regăsesc atât modele de guvernanță integrată a serviciilor, cât și de guvernanță divizată. Totuși, modelul de guvernanță integrată, în care responsabilitatea revine unui singur minister, predomină în toate țările. Există însă și exemple de guvernanță mixtă, în care o parte dintre serviciile destinate copiilor cu vârsta de până la 3 ani rămân în continuare în gestiunea ministerului din domeniul protecției sociale.⁹

Important! Chiar dacă unitățile de educație timpurie sunt organizate separat (servicii diferite pentru grupele de vârstă 0–3 ani și 3–6/7 ani), în multe țări, guvernanța este integrată și se află sub autoritatea **unui singur minister**. De remarcat că în ultimii doi ani, Italia, Luxemburg, Malta și România, țări în care serviciile erau anterior separate și împărțite între mai multe ministere, au transferat responsabilitatea pentru educația și îngrijirea timpurie către Ministerul Educației.

⁹ Sursa citată (Raportul Eurydice 2025)

În Republica Moldova, serviciile de educație și îngrijire timpurie sunt aliniate modelului de guvernare divizată:

- Ministerul Muncii și Protecției Sociale coordonează dezvoltarea centrelor de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta 4 luni - 3 ani, precum și a serviciilor de îngrijire alternativă pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani (îngrijirea individualizată, îngrijirea de tip familial și îngrijirea la locul de muncă). În prezentul Ghid, sunt prezentate doar modele de Centre de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani, întrucât acest tip de serviciu vizează în mod direct copiii din familiile aflate în situații de vulnerabilitate.
- Ministerul Educației și Cercetării coordonează dezvoltarea instituțiilor de educație timpurie antepreșcolară și preșcolară, care oferă, pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani servicii de creșă și grupe de creșă. În Ghid sunt prezentate modele de grupe de creșă create în cadrul diferitor instituții de educație timpurie, dezvoltate atât de entitățile publice, cât și de cele private.

CENTRUL DE ZI PENTRU ÎNGRIJIREA COPILOR CU VÂRSTA CUPRINSĂ ÎNTRE 4 LUNI - 3 ANI

1.1. Modul de organizare și funcționare a Centrelor de zi

Ce reprezintă Centrul de zi?

Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani (în continuare, *Centrul de zi*) este un serviciu social specializat, care oferă îngrijire în regim de zi, pentru o perioadă determinată, copiilor din această categorie de vârstă. Scopul serviciului constă în prevenirea separării copilului de familie, a marginalizării, a excluderii sociale și a instituționalizării copilului, facilitând procesul de (re)integrare familială și incluziune educațională și socială a copilului.

Beneficiarii Centrului sunt copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani, precum și membrii familiei acestuia/alți îngrijitori, conform legislației în vigoare, eligibili dacă autoritatea tutelară teritorială prezintă informații concludente despre faptul că:

- există risc înalt de separare a copilului de mediul familial;
- există o cerere și acordul scris al părinților/persoanei în grija căreia se află copilul privind prestarea de servicii în cadrul Centrului;
- în cadrul evaluării complexe a situației copilului și a familiei, realizată de serviciul de sprijin pentru familiile cu copii, se recomandă accesarea acestui serviciu.

Important! Capacitatea maximă a Centrului este de 12 copii. Accesul copiilor la serviciu este condiționată de accesarea serviciului de sprijin familial de către părinte sau alt îngrijitor. Solicitarea accesului la serviciu poate fi făcută nu doar de către părinte, ci și de către asistentul parental profesionist sau părintele educator, în cazul în care admiterea copilului cu vârsta cuprinsă între 4 luni și 3 ani în cadrul Centrului contribuie la admiterea sau menținerea acestuia în serviciul de asistență parentală profesionistă sau în cadrul Casei de copii de tip familial.

Cine poate crea un Centru de zi?

Serviciul social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani poate fi creat de:

- 1) Autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi;
- 2) Agențiile teritoriale de asistență socială prin intermediul structurilor teritoriale de asistență socială;
- 3) Structurile responsabile de asistență socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău sau din Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia;
- 4) Prestatorii privați (asociații obștești, fundații, instituții private non-profit).

Important! Prestatorii au dreptul să ofere îngrijire copiilor în cadrul Centrului de zi, doar dacă **sunt acreditați** pentru serviciul respectiv, în condițiile prevăzute de legislația în vigoare.

PRESTATORI

Centrul de zi pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani

Autoritățile
administrației
publice locale de
nivelul întâi

Agențiile teritoriale
de asistență socială
prin intermediul
structurilor
teritoriale de
asistență socială

Structurile
responsabile de
asistență socială și
protecția drepturilor
copilului din mun.
Chișinău sau UTA
Găgăuzia

Prestatorii privați
(asociații obștești,
fundații, instituții
private)

Figura 5. Prestatori, Centrul de zi pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni-3 ani

Sursa: Elaborată de autoarele Ghidului

Actele normative care reglementează serviciile sociale și modul de organizare și funcționare a Centrului de zi

Modul de organizare și funcționare a Centrului de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani este reglementat de două Hotărâri ale Guvernului:

- Legea nr.123/2010 cu privire la serviciile sociale, care poate fi consultată aici:
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141516&lang=ro#
- Hotărârea Guvernului nr.730/2018 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni – 3 ani, care poate fi consultată aici:
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146427&lang=ro#
- Hotărârea Guvernului nr.48/2023 privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru Serviciul social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni – 3 ani, care poate fi consultată aici:
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135594&lang=ro

Care sunt formele de organizare juridică a Centrului de zi?

Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani poate fi organizat ca instituție publică, subordonată direct autorității publice fondatoare, ca serviciu social, prestat de un furnizor public sau privat ori ca secție, serviciu în cadrul unei instituții sociale sau instituții de educație timpurie.

Important! Centrul poate fi creat în spații adaptate și situate în:

- apartamentele din blocurile de locuit sau în case la sol;
- clădirile autorităților publice locale sau ale prestatorilor privați ori închiriate de către aceștia;
- Instituțiile de Educație Timpurie;
- Centrele de plasament/Centrele multifuncționale sau în cadrul unui alt tip de instituție socială.

Actele de constituire a Centrului de zi și forma de organizare juridică pentru fiecare model separat sunt prezentate în figura de mai jos:

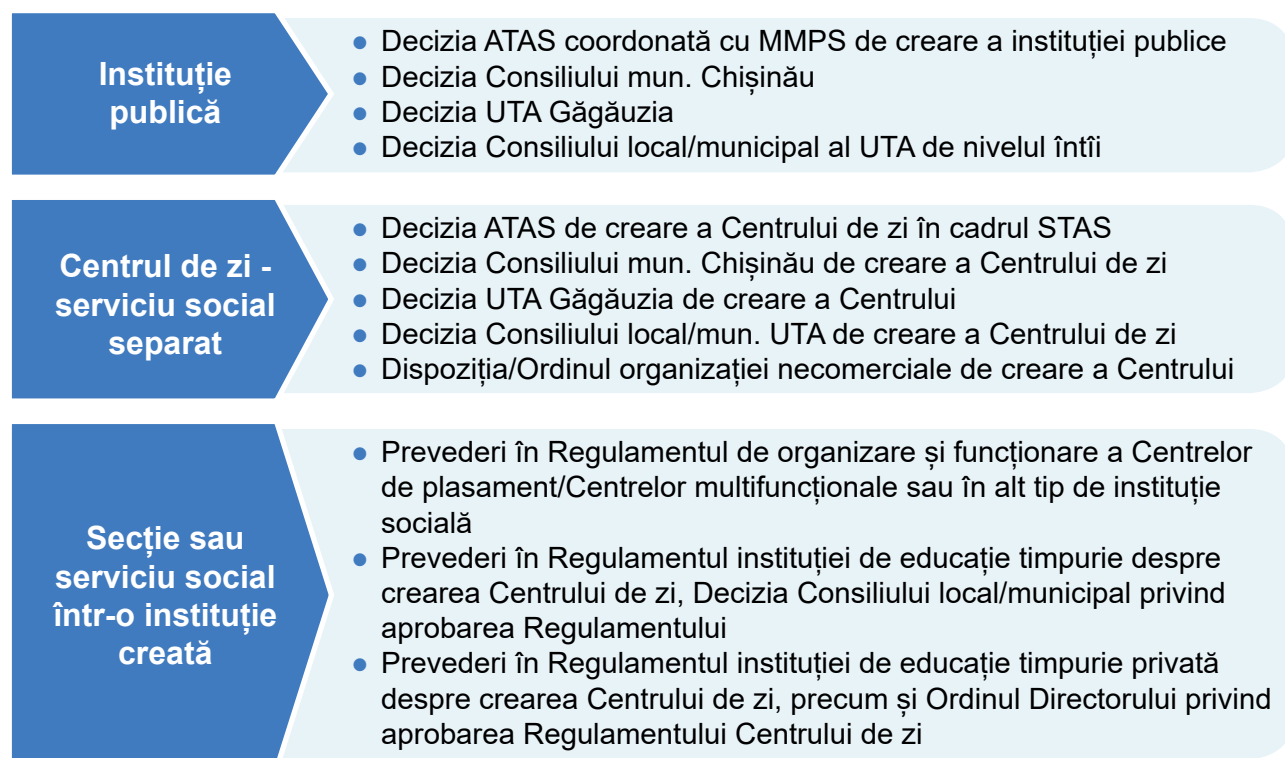

Figura 6. Forma de organizare juridică a Centrului de zi pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani

Sursa: Elaborată de autoarele Ghidului

Ce modele de Centre de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani există în Moldova?

În urma analizei situaționale privind serviciile de îngrijire pentru copii cu vârsta de până la 3 ani, în Republica Moldova, funcționează 3 modele de Centre de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani. Modelele identificate sunt prezentate în figura de mai jos:

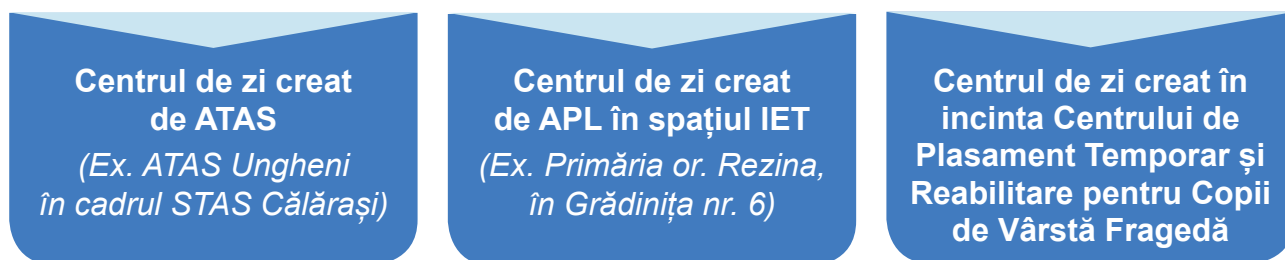

Figura 7. Forma de organizare juridică a Centrului de zi pentru copii cu vârsta cuprinsă între 4 luni-3 ani

Sursa: Elaborată de autoarele Ghidului

Important! Toate cele trei modele sunt dezvoltate de prestatori publici de servicii, cu asistență tehnică și metodologică oferită de AO „Copil, Comunitate, Familie” (CCF Moldova), precum și cu sprijin financiar din partea diferitor donatori. Sustenabilitatea financiară a Centrului de zi depinde de capacitatea prestatorului și sursa de finanțare a acestuia pentru prestarea continuă a serviciilor.

1.2. Centrul de zi - model creat de ATAS

Acest model este elaborat în baza documentării activității Centrului de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani din or. Călărași.

Tabelul 1. Centrul de zi - model creat de ATAS

Componente	Descriere
Prestatorul Centrului	Structura Teritorială de Asistență Socială Călărași
Actul de constituire	Decizia Consiliului Raional Călărași Ulterior, Serviciu predat către ATAS Centru-Vest
Instituția/Imobilul unde a fost creat serviciul	În clădirea Structurii Teritoriale de Asistență Socială Călărași
Denumirea serviciului conform Deciziei aprobate	Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani
Organizația care a susținut dezvoltarea Centrului de zi	CCF Moldova, în baza unui Acord de colaborare cu Consiliul raional Călărași și Structura Teritorială de Asistență Socială
Surse financiare pentru crearea Centrului de zi	HHC Marea Britanie Bugetul Consiliului Raional Călărași
Bugetul pentru funcționarea Centrului	Din bugetul ATAS Centru-Vest alocat pentru STAS Călărași, pentru gestionarea Centrului de zi
Personalul Centrului de zi	Sunt aprobate 3,25 unități de personal (<i>1,25 = educator, educație timpurie, 1,25 - dădacă, 0,5 - asistent medical, 0,25 - manager serviciu</i>) pentru activitatea Centrului, care sunt integrate în Schema de personal a STAS Călărași.
Capacitatea maximă/ Număr de locuri ocupate	12 copii La momentul documentării, erau 10 locuri ocupate
Beneficiarii Centrului	Doar copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani, cu risc înalt de separare de mediul familial (conform criteriilor aprobate prin HG 730/2018) <i>Cel mai mic copil - 8 luni.</i>
Instituția care oferă asistență metodologică	Direcția Protecția Copilului și a Familiei din cadrul Structurii Teritoriale de Asistență Socială Călărași
Integrarea Centrului de zi în sistemul serviciilor sociale	Centrul de zi constituie o resursă complementară pentru Serviciul de sprijin pentru familiile cu copii; poate oferi mai multe oportunități de angajare pentru părinți/îngrijitori. Activitatea Centrului de zi este coordonată de Direcția Protecția Copilului și a Familiei, ceea ce constituie un avantaj în abordarea holistică a cazului, inclusiv în implementarea Planului Individual de Asistență pentru familie și copil. Centrul reprezintă o măsură specială de protecție, destinată familiilor cu copii în situații de risc.
Colaborarea cu serviciile de ocupare a forței de muncă	Direcția Protecția Copilului și a Familiei din cadrul STAS Călărași colaborează cu subdiviziunea pentru ocuparea forței de muncă din raion, în scopul identificării oportunităților de muncă pentru părinții/îngrijitorii copiilor admiși la Centrul de zi și oferă consiliere familiei în vederea incluziunii pe piața muncii.

Sustenabilitatea Serviciului	Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta între 4 luni - 3 ani, creat în cadrul STAS de către ATAS Centru-Vest, este un serviciu sustenabil. Acest serviciu social corespunde prevederilor Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a serviciului aprobat prin HG 370/2018 și Standardelor minime de calitate aprobate prin HG 48/2023. STAS Călărași este entitatea socială responsabilă de evidența, identificarea și admiterea copiilor conform criteriilor stabilite în Regulament.
Guvernanța Serviciului	Serviciul este coordonat metodologic și monitorizat de Ministerul Muncii și Protecției Sociale

Avantajele și dezavantajele modelului	
Avantajele modelului	Dezavantajele modelului
- Centrul de zi este prestat de Structura teritorială de asistență socială, care furnizează și alte tipuri de servicii sociale pentru copii și familie, ceea ce permite integrarea ușoară a acestui serviciu în sistemul de servicii sociale oferite de STAS Călărași; - Unitățile de personal ale Centrului de zi au fost integrate în schema de personal, aprobată la nivel de ATAS Centru-Vest pentru STAS Călărași, asigurând, astfel, sustenabilitatea funcționării serviciului; - Bugetul Centrului este planificat și implementat conform aceluiași principii și proceduri aplicabile celorlalte servicii sociale furnizate de STAS; - Procedurile de management și cele metodologice utilizate în organizarea și funcționarea Centrului de zi sunt aliniate la cele aprobate și aplicate în cadrul tuturor serviciilor sociale prestate de STAS Călărași.	- În Centrul de zi sunt admiși exclusiv copii din familii aflate în situații de vulnerabilitate, ceea ce amplifică stigmatizarea și îngrijirea într-un mediu separat. Această practică riscă să genereze etichetare socială și excludere a beneficiarilor Centrului; - Comunitatea de părinți/îngrijitori ai copiilor beneficiari ai Centrului de zi se confruntă cu diverse probleme sociale, ceea ce limitează existența unor exemple pozitive de educație parentală și de relaționare armonioasă părinte-copil. În acest context, se conturează o comunitate formată din părinți aflați în situații de vulnerabilitate; - Condițiile de îngrijire și activitate în cadrul Centrului de zi sunt superioare celor oferite în grupele de creșă într-o IET. Acest fapt poate genera disensiuni și/sau nemulțumiri din partea părinților copiilor cu vârsta de până la 3 ani, care nu sunt eligibili pentru a beneficia de serviciile Centrului de zi.

Sursa: Elaborat de autoarele Ghidului în baza modelului documentat în or. Călărași

Important! Analiza situațională a serviciilor de îngrijire pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani din Republica Moldova evidențiază faptul că modelul Centrului de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni – 3 ani din cadrul STAS Călărași își realizează scopul. Conform Regulamentului - cadru aprobat prin HG 730/2018, acest serviciu contribuie la prevenirea separării copilului de familie, a marginalizării, a excluderii sociale și a instituționalizării copilului, facilitând (re)integrarea familială și incluziunea educațională și socială a copilului.

Prestatorul Serviciului oferă îngrijire și asistență adaptate particularităților individuale de dezvoltare ale copilului și, totodată, contribuie la consolidarea competențelor parentale și la susținerea familiei în soluționarea problemelor identificate.

Practica serviciilor sociale relevă faptul că asistența integrată acordată atât copilului, cât și familiei poate fi planificată și coordonată la nivelul Direcției pentru Protecția Copilului și a Familiei, contribuind astfel la o tranziție reușită a copilului către educația timpurie preșcolară, precum și la îmbunătățirea bunăstării economice a familiei.

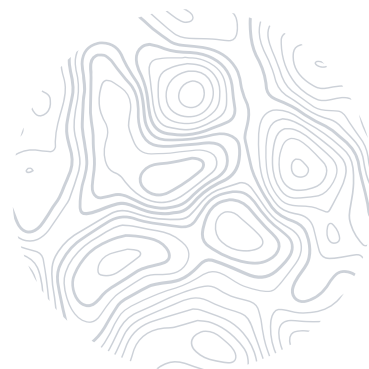
1.3. Centrul de zi – model creat în cadrul CPRCVF

Acest model este elaborat ca urmare a analizării practicilor din cadrul Centrelor de plasament și reabilitare a copiilor de vârstă fragedă din mun. Bălți (republican) și din mun. Chișinău (un centru municipal și unul republican).

Tabelul 2. Centrul de zi - model creat de CPRCVF

Componente	Descriere
Prestatorul Centrului	Centrul de plasament și reabilitare pentru copiii de vârstă fragedă
Actul de constituire	Ordinul MMPS de aprobare a Regulamentului Centrului (în cazul Centrelor republicane din Chișinău și Bălți) Decizia Consiliului Municipal de aprobare a Regulamentului Centrului municipal de plasament și reabilitare (din subordinea DGPDC)
Instituția/Imobilul unde a fost creat serviciul	Centrul de plasament și reabilitare a copiilor de vârstă fragedă
Denumirea serviciului conform Deciziei/Ordinului aproba/et	Secție de zi în cadrul Centrelor republicane de plasament și reabilitare (ASSÎ) Centrul de zi în cadrul Centrului municipal de plasament și reabilitare a copiilor de vârstă fragedă (DGPDC)
Organizația care a susținut dezvoltarea Centrului de zi	CCF Moldova, în baza unui Acord de colaborare UNICEF Moldova, în baza Memorandumului de colaborare
Surse financiare pentru crearea Secției de zi /Centrului de zi	HHC Marea Britanie (în Centrul de plasament republican) UNICEF Moldova (în Centrul de zi municipal)
Bugetul pentru funcționarea Secției de zi / Centrului de zi	Bugetul municipiului Chișinău - în cazul Centrului de zi, gestionat de DGPDC Bugetul de stat - în cazul Secțiilor de zi create în Centrele republicane de plasament și reabilitare
Capacitatea maximă	12 copii
Număr de locuri ocupate	În cazul mun. Chișinău, au fost deschise 5 grupe a câte 12 copii; în total – 60 de locuri pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani. Cel mai mic copil are vârsta de 7 luni.
Beneficiarii Centrului, Secția de zi	În cazul Centrului de zi din subordinea DGPDC, sunt admiși copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani, proveniți din familii cu venituri reduse, cu părinți singuri, aflați în proces de angajare sau în situații de risc social. În cazul Secțiilor de zi din Centrele republicane - copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni –3 ani, cu risc înalt de separare a copilului de mediul familial (conform criteriilor aprobate prin HG 730/2018)
Personalul Centrului de zi sau al Secției de zi	În cazul Centrului de zi municipal, sunt aprobate suplimentar 25 de unități de personal (7,5 educatori - educație timpurie, 7,5 unități de asistent medical și 10 unități de îngrijitori/dădacă). În cazul Secțiilor de zi, unitățile de personal au fost create din contul celor existente în cadrul Centrului de plasament și reabilitare. Odată cu scăderea numărului de copii aflați în plasament, în contextul reformei de dezinstituționalizare, o parte din personalul Secției de plasament a fost transferată către Secția de zi.

Instituția care oferă asistență metodologică	DGPDC - în cazul Centrului de zi din mun. Chișinău AGSSÎ – în cazul Secțiilor de zi din Centrele republicane de plasament și reabilitare
Integrarea Centrului de zi/ Secției de zi în organizarea și funcționarea Centrului de plasament și reabilitare a copiilor de vârstă fragedă	În cazul Centrului de zi din mun. Chișinău, Centrul de zi este integrat în complexul serviciilor sociale prestate de Centrul municipal de plasament și reabilitare, coordonate metodologic de DMPDC. Doar o parte din părinții/îngrijitorii copiilor sunt, totodată, și beneficiari ai Serviciului de sprijin familial. Admiterea în serviciu nu se realizează în strictă conformitate cu criteriile prevăzute la pct. 22 al Regulamentului-cadru aprobat prin HG 730/2018. În vederea admiterii în serviciu, părinții/îngrijitorii se adresează Direcției pentru Protecția Drepturilor Copilului de sector. După evaluarea familiei, DGPDC emite dispoziția de admitere în Centrul de zi. Reevaluarea cazurilor se face o dată la 6 luni. Activitatea Secțiilor de zi nu este reglementată printr-o procedură clară de coordonare. În unele cazuri, copiii din Secția de plasament Respiro, Secția maternală pot beneficia și de serviciile din Secția de zi.
Colaborarea cu serviciile de ocupare a forței de muncă	Centrul de zi municipal nu colaborează direct cu Subdiviziunile de ocupare a forței de muncă. Această responsabilitate revine managerului de caz, care, în majoritatea situațiilor, este specialistul în protecția drepturilor copilului din cadrul DGPDC. În cazul Secției de zi, colaborarea cu Subdiviziunile de ocupare a forței de muncă reprezintă o responsabilitate a managerului de caz de la Structura teritorială de asistență socială care a referit copilul la Secția de zi.
Sustenabilitatea Centrului de zi /Secției de zi	Centrul de zi municipal este sustenabil financiar. Unitățile de personal sunt suficiente și în corespundere cu standardele minime de calitate. Cheltuielile pentru Centrul de zi, care include 5 grupe de creșă, așa cum este organizat în prezent, sunt acoperite din bugetul Centrului municipal de plasament și reabilitare a copiilor de vârstă fragedă. În cazul Secției de zi din cadrul Centrelor republicane, la fel, există sustenabilitate financiară și cea a resurselor umane este asigurată din bugetul alocat Centrului republican de plasament și reabilitare a copiilor.
Guvernanța Centrului de zi/ Secției de zi	În cazul municipiului Chișinău, Direcția Generală pentru Protecția Drepturilor Copilului coordonează și monitorizează calitatea serviciilor oferite. În cazul Secțiilor de zi, create în Centrele de plasament, Ministerul Muncii și Protecției Sociale coordonează și monitorizează calitatea serviciilor.

Avantajele și dezavantajele modelului	
Avantajele modelului	Dezavantajele modelului
● Centrul de zi, creat într-o instituție socială precum Centrul municipal de plasament și reabilitare, contribuie la soluționarea problemei legate de insuficiența locurilor disponibile în grupele de creșă, în IET din mun. Chișinău. Clădirea în care funcționează Centrul dispunea deja de spații gândite special pentru copiii de vârstă fragedă, ceea ce a facilitat renovarea și adaptarea lor pentru grupa de vârstă 4 luni – 3 ani. ● Admiterea copiilor în cadrul Secțiilor de zi este justificată doar în condițiile în care există un risc iminent de separare copil-familie, familia se află sub monitorizarea Serviciului social de sprijin familial, iar părintele sau îngrijitorul legal își exprimă în scris acordul și se angajează activ în procesul de prevenire a altor situații de risc. Totuși, referirile către aceste servicii din partea Structurilor Teritoriale de Asistență Socială sunt rare. De asemenea, lipsa serviciilor de transport pentru a facilita accesul copiilor către Secția de zi reprezintă un obstacol semnificativ. Din acest motiv, în practică, copiii admiși în această secție provin, de regulă, din celelalte secții ale instituției. ● În ambele cazuri, sunt fonduri disponibile din contul componentei rezidențiale, care este în proces de lichidare, în contextul implementării Planului național de dezinstituționalizare.	● Centrul de zi municipal, conform caracteristicilor sale, nu se încadrează în categoria serviciilor sociale, ci reflectă mai degrabă specificul unui serviciu de educație timpurie antepreșcolară. ● Crearea a 5 grupe în cadrul unui Centru de zi nu a fost prevăzută în Regulamentul-cadru, care a fost aprobat prin HG 730/2018. ● Consiliul municipal a optat pentru această soluție, deoarece imobilul se află în gestiunea DGPDC. Prin caracteristicile și activitățile organizate, Centrul de zi – se aliniază mai curând unui Centru comunitar de educație timpurie, organizat cu cinci grupe de creșă pentru educația antepreșcolară. ● În rândul personalului Centrului și al DGPDC, la fel, nu există o claritate privind statutul Serviciului și forma de organizare. Din aceste considerente, în documentele oficiale, serviciul apare sub denumirea de „centru de zi”, însă în comunicarea cotidiană, sunt utilizate denumiri precum „creșă”, „creșă socială”. ● Criteriile de eligibilitate și mecanismul de distribuire a locurilor pentru fiecare sector din Chișinău, inclusiv pentru suburbii, nu sunt clar definite. ● În cazul Secțiilor de zi, prestatorul a identificat o modalitate alternativă de a menține activ Centrul de Plasament și Reabilitare, iar copiii admiși, sunt, în majoritatea cazurilor, și beneficiari ai altor servicii prestate în cadrul Centrului. ● Deși finanțarea este asigurată din bugetul de stat, serviciile oferite de Secția de zi sunt accesibile, în principal, copiilor care locuiesc în sectoarele municipiului Chișinău aflate în apropierea geografică a Centrului Republican de Plasament și Reabilitare.

Sursa: Elaborat de autoarele Ghidului, în baza modelelor documentate în mun. Chișinău și mun. Bălți

Important! Având în vedere concluziile analizei situaționale a serviciilor de îngrijire pentru copii cu vârsta de până la 3 ani din Republica Moldova, **acest model de Centru de zi poate nu este recomandat pentru a fi replicat sau extins în alte raioane.**

1.4. Centrul de zi – model creat de APL I

Acest model a fost elaborat în baza documentării practicilor din municipiul Bălți și orașele Rezina și Glodeni.

Tabelul 3. Centrul de zi - model creat de APL I

Componente	Descriere
Prestatorul Centrului	Primăria municipiului/orașului
Actul de constituire	Decizia Consiliului municipal/Consiliului orășenesc
Instituția/Imobilul unde a fost creat serviciul	Instituția de Educație Timpurie
Denumirea serviciului conform Deciziei aprobate	Serviciul social creșă, creșă socială Atenție! Conceptul „Centrul de zi” - înlocuit cu noțiunea „creșă”, „creșă socială” <i>Potrivit cadrului normativ¹⁰, IET poate avea forma de organizare: creșă, grădiniță, grădiniță-creșă, centru comunitar de educație timpurie. În cadrul unei IET, poate fi creată o grupă de educație antepreșcolară, numită și „grupă de creșă”. Nu există reglementări privind conceptul de „creșă socială”.</i>
Organizația care a susținut dezvoltarea Centrului de zi	CCF Moldova, în baza unui Acord de colaborare
Surse financiare pentru crearea Centrului de zi	HHC Marea Britanie Bugetul local
Bugetul pentru funcționarea Centrului	Buget local
Capacitate maximă Număr de locuri ocupate	12 copii În cazul respectării criteriilor de selectare conform HG 730/2018, nu toate locurile disponibile sunt ocupate.
Beneficiarii Centrului	Prioritar – copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni – 3 ani, cu risc înalt de separare a copilului de mediul familial (conform criteriilor aprobate prin HG 730/2018). În unele Centre sunt admiși și copii din alte categorii de populație. Atenție! În unele situații, în Regulamentul de organizare și funcționare a Centrului de zi, este inclusă o prevedere care nu se regăsește în HG 730/2018. <i>„În cazul în care locurile nu sunt completate, la decizia Directorului Instituției de Educație Timpurie, pot fi admiși alți copii din comunitate, ai căror părinți sunt încadrați în câmpul muncii sau se află în căutare activă a unui post de muncă”¹¹.</i>
Instituția care oferă asistență metodologică	Organul local de specialitate în domeniul învățământului din cadrul Consiliului municipal/raional

¹⁰ Ordinul Ministrului Educației, culturii și Cercetării nr. 254/2017 cu privire la aprobarea Regulamentului-tip al instituției de educație timpurie, disponibil pe: https://mecc.gov.md/sites/default/files/reg-tip_iet_14.11.2017_rom.pdf

¹¹ Această prevedere nu este conformă cu pct. 108 din Regulamentul -tip al IET care stipulează că "cererile de înscriere a copiilor în instituția de educație timpurie se examinează de către o comisie specială creată de fondator și administrația instituției și se aprobă/se resping de către Consiliul de administrație al instituției", **dar nu de directorul instituției**.

Relația cu Structurile de Asistență Socială (ATAS/STAS) Guvernanța Serviciului	Referire copii, asigurare management de caz în implementarea Planului Individual de Asistență pentru familie și copil. Atenție! În cazul dezvoltării Centrului de zi, este important să fie analizat Regulamentul de organizare și funcționare a serviciului, iar administrația IET trebuie informată că acest model reprezintă un serviciu social de îngrijire și educație. Procedura de admitere, colaborarea cu familia copilului se realizează în cooperare cu Structurile de Asistență Socială. Evidența copiilor admiși în Centrul de zi este monitorizată de STAS/ATAS. Procedura de admitere a copiilor în Centrul de zi este diferită de cea aplicată pentru grupele-creșă ale IET.
Colaborarea cu serviciile de ocupare	Centrul de zi nu colaborează direct cu Subdiviziunile de ocupare ale forței de muncă. Această responsabilitate îi revine managerului de caz, care, în majoritatea cazurilor, este Specialistul în protecția drepturilor copilului, angajat la nivel de primărie sau în cadrul STAS.
Sustenabilitatea Serviciului	Centrul de zi creat în IET nu este sustenabil, deoarece se pierde componenta de colaborare cu STAS și cu prestatorul de servicii sociale. Conform principiilor managementului de caz, ar trebui să asigure atât protecția și serviciile necesare copilului, cât și asistența adecvată părinților sau îngrijitorilor. În realitate, componenta de sprijin rămâne adesea neacoperită. În unele Centre de zi, care admit exclusiv copii conform criteriilor stabilite în Regulament, există locuri disponibile, deoarece copii nu sunt referiți de STAS, în timp ce la nivelul IET sau al autorităților publice locale, se înregistrează un număr semnificativ de cereri neacoperite privind înscrierea copiilor în servicii de educație timpurie.

Avantajele și dezavantajele modelului	
Avantajele modelului	Dezavantajele modelului
- Centru de zi creat într-un imobil care dispune de spații proiectate pentru copii, ceea ce facilitează procesul de renovare și adaptare la nevoile specifice ale grupelei de vârstă 4 luni – 3 ani. - IET dispune deja de unele unități de personal: director, asistent medical, bucătar; se instituie suplimentar doar unitățile de personal pentru educator (1,25, 1,5 unități și ajutor de educator (1,0 sau 1,5 unități). - Din bugetul local sunt suplinite doar unele cheltuieli pentru IET, pentru întreținerea copiilor cu vârsta de până la 2 ani, care nu sunt acoperite prin transferuri cu destinație specială de la bugetul de stat pentru educația timpurie preșcolară.	- Centrul de zi creat în IET își pierde din specificul său social. - În procesul de creare a unui serviciu social în cadrul unei instituții de educație timpurie apar frecvent confuzii. Din acest motiv, unii prestatori înlocuiesc denumirea „centru de zi” cu termeni precum „creșă” sau „creșă socială”, care sunt mai degrabă asociate cu serviciile de educație timpurie antepreșcolară. - Regulamentele de creare a Centrului de zi în cadrul IET nu conțin prevederi clare privind organizarea, statutul și responsabilitățile personalului. Astfel, echipa Centrului tinde să se autoidentifice ca angajați ai sectorului educației timpurii, deși, formal, activează în cadrul unui serviciu social specializat. - Prestatorii, chiar și după explicarea procedurii de acreditare a Centrului de zi ca serviciu social specializat, nu înțeleg pe deplin rolul, importanța și impactul acestuia. Confuzia este accentuată de faptul că <i>serviciul social funcționează în cadrul unei instituții de educație timpurie care are deja unele standarde pentru grupele de creșă.</i>

● Există deja conturi trezoreriale separate, proceduri stabilite pentru planificarea și raportarea financiară. ● Procedurile de management și metodice sunt aliniate la procedurile aprobate și implementate în IET. ● Copiii cu vârsta de 4 luni - 3 ani din familiile aflate în situații de vulnerabilitate au prioritate la înscriere, în special, dacă există recomandarea autorității tutelare.	● Conceptul de „creșă socială” nu este definit în niciun act normativ, însă este adesea folosit pentru a desemna Centrele de zi create în IET, ceea ce contribuie la și mai multă confuzie în rândul prestatorilor. ● Există riscuri legate de sustenabilitate: STAS nu fac referiri suficiente către Centrele de zi, fie din lipsa resurselor pentru sprijin familial, fie din cauza lipsei de colaborare cu părinții/îngrijitorii copiilor aflați în situații de risc.
--	---

Sursa: Elaborat de autoarele Ghidului, în baza modelelor documentate în mun. Bălți, or. Glodeni, or. Rezina

Important! Potrivit analizei situaționale a serviciilor de îngrijire pentru copiii cu vârsta de 4 luni – 3 ani din Republica Moldova, se conturează concluzia că grupele de creșă din cadrul instituțiilor de educație timpurie (IET) reprezintă o soluție mai potrivită decât dezvoltarea Centrelor de zi pentru această categorie de vârstă. În acest sens, se propune ca în Regulamentele de funcționare ale IET să fie prevăzute criterii clare de înscriere, care să includă: scutirea de plată pentru copiii din familii vulnerabile; admiterea prioritară a copiilor referiți de autoritatea tutelară sau de serviciul de sprijin familial.

Crearea Centrelor de zi în IET pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani din familii cu risc înalt de separare asigură procesul de „integrare”, și nu de „incluziune” a copiilor, ceea ce limitează accesul egal al tuturor copiilor la servicii. Această abordare poate genera forme de discriminare, prin care doar copiii din familii vulnerabile beneficiază de tratament preferențial în ceea ce privește serviciile de îngrijire, în detrimentul unei politici incluzive pentru toți copiii. În plus, nu există o claritate privind apartenența serviciului, fapt care favorizează fragmentarea sistemului de educație și îngrijire timpurie.

1.5. Strategii de asigurare a sustenabilității Centrelor de zi

Sustenabilitatea Centrelor de zi reprezintă un aspect foarte important de care trebuie să țină cont toate OSC-urile preselectate în cadrul concursului de granturi, lansat de Fundația Soros Moldova, cu sprijinul Uniunii Europene. Sustenabilitatea Centrelor de zi constituie o componentă-cheie în dialogul dintre OSC și partenerii proiectului, care începe de la etapa de scriere a propunerii de proiect. În dezvoltarea Centrelor de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani, OSC-urile vor avea, în calitate de parteneri, una sau mai multe dintre următoarele entități:

- ATAS prin intermediul STAS din raioanele eligibile pentru concursul de granturi;
- APL de nivelul I, și, după caz, serviciul social unde este planificată dezvoltarea Centru-lui de zi;
- Alți actori publici sau necomerciali.

Aspectele-cheie pentru dialogul dintre OSC și partenerii locali pentru sustenabilitatea Centrului de zi

- **Centrul de zi constituie un serviciu social specializat** pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani, proveniți din familii în care există risc de separare. Centrul de zi va fi creat conform prevederilor Legii 123/2010 cu privire la serviciile sociale și prevederilor Hotărârii de Guvern 730/2018 cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a serviciului social - Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani și Hotărârea Guvernului nr.48/2023 privind aprobarea Standardelor minime de calitate.

Important! Conform prevederilor cadrului normativ, acest tip de serviciu este destinat **unui grup distinct de copii și familii** care sunt în situații de vulnerabilitate! OSC va oferi suport fondatorului în dezvoltarea actelor normative în corespundere cu specificul serviciului, asigurarea criteriilor de eligibilitate a copiilor și elaborarea designului tehnic pentru amenajarea spațiilor, în conformitate cu standardele minime de calitate.

- **Analiza datelor** pentru argumentarea necesității creării Centrului de zi pentru o perioadă de cel puțin 5 ani. Pentru a justifica înființarea Centrului de zi, OSC-urile, împreună cu partenerii locali, vor analiza în comun măsura în care necesitatea acestui serviciu este bine argumentată. Evaluarea se va baza pe date privind numărul actual și tendințele de creștere ale copiilor cu vârsta de până la 3 ani aflați în situații de risc, pentru a determina dacă acestea justifică dezvoltarea unui Centru de zi cu o capacitate de până la 12 copii. În plus, crearea Centrului de zi va fi argumentată și de oportunitățile de angajare a părinților/îngrijitorilor copiilor în regiune, disponibilitatea și dorința acestora de a se angaja. OSC are nevoie de analiza datelor pentru a discuta cu partenerii proiectului despre necesitatea alocării resurselor financiare din bugetul de stat sau din bugetul local pentru funcționarea Centrului de zi, după finalizarea proiectului. OSC va utiliza această analiză în descrierea proiectului pentru a argumenta valoarea investiției și eficiența utilizării resurselor din fonduri externe pentru un serviciu social care va avea:

- impact asupra dezvoltării și îngrijirii copilului;
- impact social și economic asupra familiei;
- impact economic asupra angajatorilor care se confruntă cu deficit de forță de muncă.

- **Semnarea Acordului de colaborare** între OSC și ATAS/STAS sau OSC și APL. În cazul municipiului Chișinău, Acordul de colaborare va fi semnat între OSC și Direcția Generală pentru Protecția Drepturilor Copilului, în coordonare cu Consiliul mun. Chișinău. Acordul de colaborare va include descrierea detaliată a tuturor activităților planificate în cadrul proiectului, și un capitol separat „Sustenabilitatea serviciului creat”, care va cuprinde prevederi despre dreptul OSC de a monitoriza activitatea Centrului de zi, după finalizarea proiectului, pentru o perioadă de cel puțin 5 ani.

- **Decizia de creare a Centrului de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani.** Decizia este aprobată de ATAS, după ce a fost coordonată cu MMPS sau cu APL de nivelul întâi. În cazul municipiului Chișinău, decizia este aprobată de Consiliul municipal. OSC va oferi suport în procesul de creare a serviciului și pregătire a proiectelor de decizie. Aceste acte normative sunt esențiale pentru planificarea bugetului necesar funcționării Centrului de zi. În cazul în care Centrul de zi este creat în cadrul unui complex de servicii deja existent (Centrul multifuncțional, Centrul de zi și reabilitare etc.), la fel, va fi necesară, de asemenea, adoptarea unei decizii distincte care să justifice extinderea

entităţii sociale existente, precum şi să prevadă costurile suplimentare aferente noului serviciu. Decizia de creare a Centrului de zi va presupune, în mod obligatoriu, şi aprobarea:

- **Regulamentului de organizare şi funcţionare a Centrului de zi.** Regulamentul va fi elaborat de fondatorul Centrului, cu suportul OSC.
 - **Structurii de personal** pentru funcţionarea Centrului de zi conform standardelor minime de calitate. OSC are nevoie de o structură de personal aprobată, pentru a putea ulterior argumenta necesitatea alocării resurselor financiare din bugetul de stat sau din bugetul local, în vederea asigurării funcţionării Centrului de zi.
 - **Bugetului pentru organizarea şi funcţionarea Centrului de zi.** OSC va oferi suport partenerilor (ATAS, APL, DGPDC mun. Chişinău) în elaborarea unui proiect de buget planificat, care va fi implementat începând cu etapa de solicitare a acreditării iniţiale a serviciului. La momentul acreditării, conform prevederilor legale, prestatorul trebuie să deţină deja dosarele individuale ale personalului angajat în serviciu.
- **Instruirea personalului.** Pentru a asigura sustenabilitatea Centrului de zi, OSC va oferi suport prestatorului în procesul de selectare şi formare profesională atât iniţială, cât şi continuă a personalului Centrului de zi. De asemenea, OSC va contribui la consolidarea capacităţii altor actori comunitari implicaţi în evaluarea familiilor şi la referirea copiilor către serviciile Centrului de zi.
- **Acreditarea iniţială a serviciului social.** OSC va susţine partenerii de proiect (ATAS/STAS, APL I, DGPDC mun. Chişinău) în procesul de acreditare a Centrului de zi. Admiterea copiilor la serviciile Centrului va fi posibilă numai după obţinerea certificatului de acreditare iniţială.
- Important!** În cazul în care un OSC oferă suport partenerilor pentru îmbunătăţirea sau extinderea unui serviciu existent, acesta va sprijini, de asemenea, procesul de obţinere a certificatului de acreditare pentru Centrul de zi, în situaţia în care acesta nu deţine încă o astfel de acreditare. **Suport în prestarea serviciilor de îngrijire în Centrul de zi.** OSC va elabora, în comun cu partenerii de proiect, un Plan de acţiuni privind asistenţa tehnică necesară pentru: promovarea Centrului de zi, stabilirea unor proceduri clare de identificare şi referire a copiilor către servicii, desfăşurarea activităţilor de abilitare şi împuternicire a părinţilor, colaborarea cu angajatorii, asigurarea tranziţiei copiilor de la Centrul de zi către serviciile de educaţie timpurie. OSC se va ghida de standardele minime de calitate în toate activităţile proiectului: planificare, reparaţie, dotare, instruire, evaluare familie, referire către servicii şi participarea părinţilor/îngrijitorilor copiilor în toate procesele decizionale ale serviciului.
- **Monitorizarea şi evaluarea Centrului de zi.** OSC va oferi suport partenerilor proiectului la elaborarea unui cadru de monitorizare şi evaluare a calităţii îngrijirii oferite în cadrul Centrului de zi. Acesta va include indicatori precum: numărul de copii admişi anual, numărul de părinţi angajaţi, numărul de copii referiţi la alte servicii de sprijin adiţional, gradul de satisfacţie al părinţilor privind serviciile de îngrijire oferite în Centrul de zi, impactul serviciului asupra bunăstării familiei în general, impactul serviciului la nivel de comunitate.

2.1. Modul de organizare a serviciilor de educație și îngrijire timpurie antepreșcolară

Conform Codului Educației al Republicii Moldova¹², **educația timpurie** constituie nivelul zero (conform clasificării internaționale ISCED al sistemului de învățământ din Republica Moldova) și este structurată în două cicluri:

- 1) educația antepreșcolară, pentru copiii de la naștere până la vârsta de 2 ani;
- 2) învățământul preșcolar, pentru copiii cu vârsta de la 3 până la 6 (7) ani.

Educația antepreșcolară se realizează în familie, care beneficiază de finanțare de la bugetul public național (alocație pentru îngrijirea copilului) conform legislației în vigoare.

Important! La solicitarea părinților, autoritățile administrației publice locale pot decide referitor la organizarea serviciilor de educație antepreșcolară în comunitate, cu finanțare de la bugetul local.

Educația timpurie antepreșcolară poate fi organizată în instituțiile de educație timpurie, sub următoarele forme de organizare juridică: **creșă, grădiniță-creșă și centru comunitar de educație timpurie**, care poate avea atât grupe de creșă, cât și grupe pentru preșcolari.

Potrivit datelor BNS, în anul 2024, educația și îngrijirea timpurie antepreșcolară a fost organizate în 2 instituții cu statut de creșă, 769 de instituții cu statut de creșă-grădiniță, 14 centre comunitare de educație timpurie, unele din ele având și grupe de creșă¹³.

Actele normative care reglementează modul de organizare și funcționare a Instituției de Educației Timpurie

Modul de organizare și funcționare a serviciilor de educație și îngrijire timpurie pentru copii cu vârsta de până la 3 ani:

- Ordinul MECC nr. 254 din 11.10.2017 cu privire la aprobarea Regulamentului-tip al Instituției de Educație Timpurie, disponibil pe:
https://mecc.gov.md/sites/default/files/reg-tip_.iet_14.11.2017_rom.pdf
- Ordinul MECC nr. 253 din 11.10.2027 cu privire la aprobarea Standardelor minime de dotare a Instituției de Educație Timpurie, disponibil pe:
https://mec.gov.md/sites/default/files/smdiet_-_08.02.2018.pdf
- Ordinul MEC nr.122 din 27.01.2025 cu privire la normele de personal pentru instituțiile de educație antepreșcolară, instituțiile de învățământ preșcolar, disponibil pe:
https://mec.gov.md/sites/default/files/state_personal_iet.pdf

¹² Codul Educației al Republicii Moldova nr.152 din 17.07.2014, disponibil pe:
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149703&lang=ro#

¹³ Biroul Național de Statistică (2025). Activitatea instituțiilor de educație timpurie în anul 2024, disponibil pe:
https://statistica.gov.md/ro/activitatea-institutiilor-de-educatie-timpurie-in-anul-2024-9454_61732.html%20Educatia%20timpurie%20in%202024

Cum se creează o instituție de educație timpurie care poate avea și grupe de creșă?

Instituțiile de educație timpurie sunt înființate, reorganizate și lichidate de către autoritățile administrației publice locale (în continuare, *APL*) de nivelul întâi sau al doilea (municipiile Chișinău și Bălți, UTA Găgăuzia) sau de către fondatorii privați, în conformitate cu legislația în vigoare. Indiferent de forma de organizare și statutul juridic, instituția de educație timpurie are următoarele elemente definitorii pentru constituire:

1. Ordinul /decizia de înființare/ organizare a autorității publice locale în subordinea căreia se află sau a fondatorului privat;
2. Statutul organizației - în cazul fondatorului privat/ Statutul IET - în cazul fondatorului public;
3. Documente care atestă dreptul de folosință asupra patrimoniului: în proprietate publică/ privată sau prin administrare de locațiune/arendă (sediul, dotări corespunzătoare, adresă juridică) conform prevederilor legale;
4. Ștampilă cu Stema de Stat și elementele distinctive, conform legislației în vigoare.

Cine sunt beneficiarii serviciilor de educație și îngrijire timpurie antepreșcolară?

Important! Conform Codului Educației, grupele antepreșcolare sunt pentru **copiii cu vârsta de la 0 la 2 ani**. În această grupă de vârstă se încadrează toți copiii de la 0 luni până la 35 luni, 29 zile, adică copiii cu vârsta **de până la 3 ani**.

În Republica Moldova, după forma de organizare juridică, în sistemul public al educației timpurii, există 4 tipuri de instituții de educație timpurie: creșe, grădinițe, centre comunitare de educație timpurie și grădinițe-creșă.

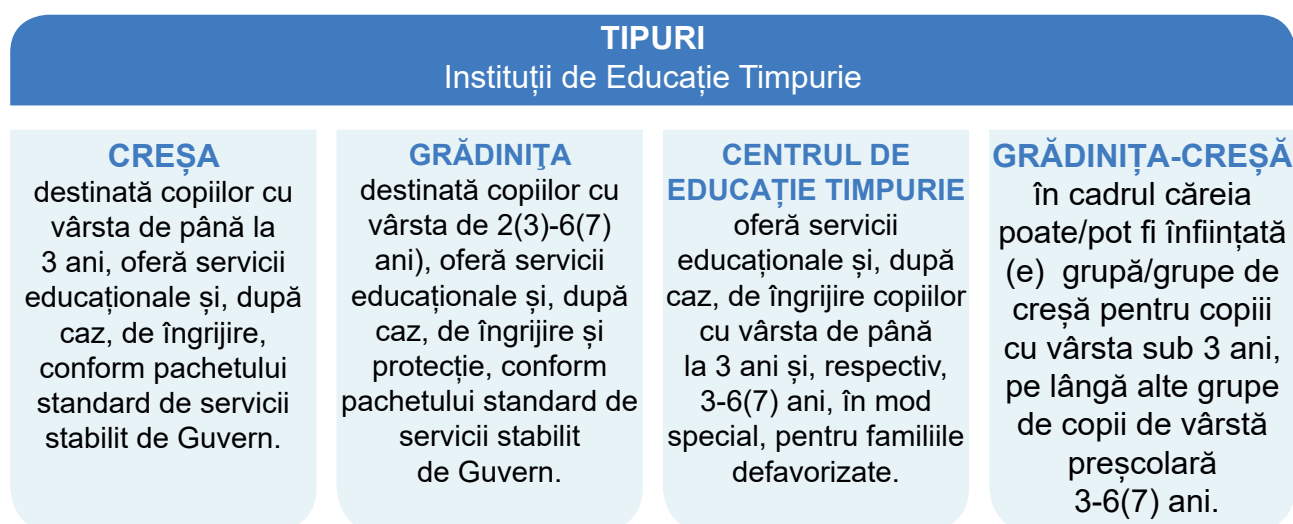

Figura 8. Tipuri Instituții de Educației Timpurie

Sursa: Elaborată de autoarele Ghidului

În sectorul privat, în majoritatea cazurilor, forma de organizare a instituției de educație timpurie este Centrul comunitar de educație timpurie, deoarece oferă flexibilitate prestatorului să deschidă atât grupe de creșă, cât și grupe pentru educație preșcolară.

Cum sunt finanțate serviciile de educație și îngrijire timpurie din sectorul public pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani?

Finanțarea creșelor și grupelor de creșă, este integrată în Mecanismul de finanțare a instituțiilor de educație timpurie, însă rămâne a fi fragmentată, fiind asigurată din două surse:

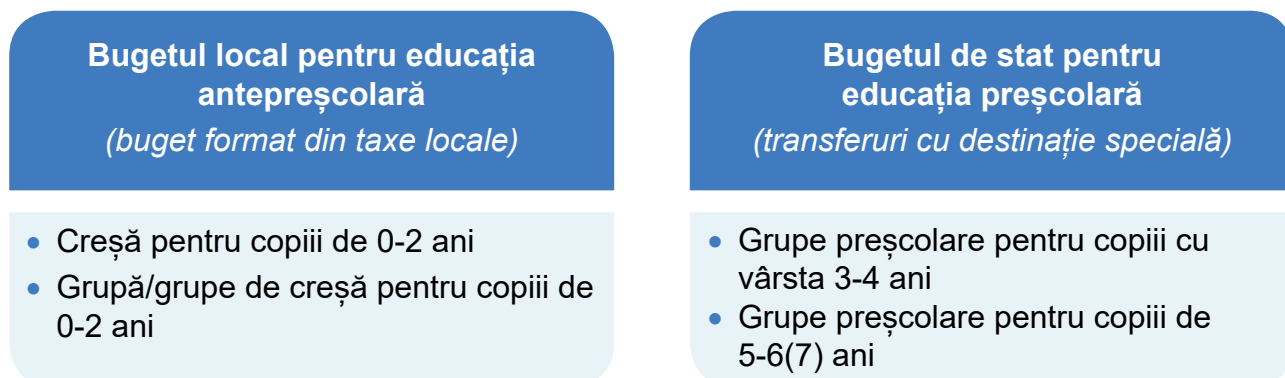

Figura 9. Sursele de finanțare pentru serviciile de educație și îngrijire timpurie

Sursa: Elaborată de autoarele Ghidului

Important! Diferența privind Mecanismul de finanțare a instituțiilor de educație timpurie demonstrează că autoritățile centrale sunt restante la asigurarea principiului 11 din Pilonul Social European „Copiii au dreptul la servicii de educație și îngrijire timpurie de calitate și accesibile din punct de vedere financiar”.¹⁴ APL de nivelul întâi au pe agendă o multitudine de probleme la nivel de comunitate, care trebuie soluționate din bugetul lor local care, de cele mai multe ori, este unul auster. Pentru foarte puține APL, crearea creșelor sau a grupelor de creșă în instituțiile de educație timpurie constituie o prioritate. Sunt necesare mai multe activități de advocacy, ca APL să includă creșele sau grupele de creșă în strategiile de dezvoltare ale comunităților, dacă există date că acest tip de serviciu este solicitat și necesar.

2.2. Creșa – model de educație și îngrijire timpurie creată de autoritatea publică

În Republica Moldova, sunt doar 2 creșe publice care sunt înregistrate separat ca instituție de educație timpurie. Numărul acestora a rămas constant în ultimii cinci ani. Singura schimbare care se înregistrează este scăderea numărului de la 149 de copii în anul 2019 la 87 de copii în anul 2024. La numărul de 87 de copii, în aceste două creșe publice erau angajate 15 persoane, ceea ce reprezintă un raport de 1 angajat la 5-6 copii. Reducerea numărului de copii înscriși în creșele publice este atribuită, în principal, numărului de locuri pentru educația și îngrijirea timpurie în centrele comunitare de educație timpurie private, unde sunt create grupe de creșă. Unii părinți optează pentru serviciile de creșă private.

¹⁴ Pilonul European al Drepturilor Sociale (Principiul 11), disponibil la: https://commission.europa.eu/document/download/e03c60e7-4139-430b-9216-3340f7c73c20_ro?filename=social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_ro.pdf

Tabelul 4. Creșa - model creat de o autoritate publică

Componente	Descriere
Prestatorul IET cu statut de „CREȘĂ”	Direcția generală educație, tineret și sport a mun. Chișinău
Actul de constituire	Decizia Consiliului municipal Chișinău
Instituția/Imobilul unde a fost creat serviciul	Bloc separat, destinat doar pentru Instituția de Educație Timpurie cu statut de creșă
Denumirea serviciului conform Deciziei aprobate	Creșă
Surse financiare pentru crearea Creșei	Bugetul municipal
Bugetul pentru funcționarea Creșei	Bugetul municipal
Capacitatea maximă Numărul de locuri ocupate	În Republica Moldova sunt doar 2 IET cu statut de creșă, care au o capacitate de 118 locuri. În anul 2024 erau ocupate 87 de locuri.
Beneficiarii Creșei	În mod prioritar - copiii cu vârsta de până la 3 ani, din sector
Instituția care oferă asistență metodologică	Direcția Generală Educație, Tineret și Sport din cadrul Primăriei mun. Chișinău.
Relația cu structuri din domeniul protecției copilului și asistenței sociale	Nu se colaborează.
Colaborarea cu serviciile de ocupare a forței de muncă	IET cu statut de creșă nu colaborează cu serviciile de ocupare a forței de muncă.
Sustenabilitatea serviciului	Creșele din mun. Chișinău sunt sustenabile, deoarece dispun de resurse financiare din bugetul municipal. În pofida faptului că numărul de copii este în scădere în ultimii 5 ani, există cerere din partea părinților/îngrijitorilor pentru acest tip de serviciu, dat fiind faptul că nu toți părinții/îngrijitorii au posibilitate de accesare a serviciilor private (cu plată).
Guvernanța Serviciului	Creșele sunt coordonate și monitorizate de Direcția Generală Educație, Tineret și Sport a mun. Chișinău respectiv, la nivel național, ar fi binevenită o coordonare și la nivelul Ministerului Educației și Cercetării, însă aceasta nu există.

Avantajele și dezavantajele modelului	
Avantajele modelului	Dezavantajele modelului
• Creșa, ca model separat de instituție de educație timpurie, este recomandată doar la nivel de municipii (Chișinău, Bălți), unde numărul de copii este stabil sau în creștere. • Creșa este destinată exclusiv copiilor cu vârsta de până la 3 ani, și funcționează în spații amenajate pentru acest grup de vârstă, conform standardelor de calitate. • Creșele dispun de personal specializat în educația și îngrijirea copiilor de vârstă timpurie. • IET cu statut de creșă are un mecanism de finanțare diferit de cel al altor instituții de educație timpurie care au și grupe pentru copii de vârstă preșcolară. Creșa este finanțată exclusiv din bugetul local, în cazul creșelor din Republica Moldova – din bugetul municipal Chișinău.	La nivel de raion (în sate și orașe), crearea creșelor ca entități separate nu este avantajoasă din câteva motive: • Datele statistice înregistrează o scădere a numărului de copii nou-născuți, ceea ce duce și la scăderea numărului de cereri pentru creșă; • Creșa, ca instituție de educație timpurie antepreșcolară, conform Codului Educației, este finanțată doar din bugetul local, fără transferuri cu destinație specială, cum funcționează în cazul educației timpurii preșcolare. Acest fapt ar constitui o povară pentru bugetele locale, care sunt austere; • Serviciul de creșă nu este obligatoriu, se creează doar la solicitarea părinților, în baza unei cereri motivate și argumentate prin date care atestă că părinții se întorc sau se încadrează în câmpul muncii, că nu beneficiază de resurse pentru a achita serviciile alternative de îngrijire etc. • Creșa oferă mai puțină flexibilitate atât pentru copil, cât și pentru familie; dacă în Regulamentul de constituire va fi prevăzut doar statutul de creșă, atunci copilul, la împlinirea vârstei de 3 ani, va fi transferat în altă instituție preșcolară, ceea ce va implica o nouă perioadă de acomodare. • Creșa, ca entitate separată, este mai puțin sustenabilă. În cazul scăderii ratei natalității, este redusă eficiența instituției și apar cheltuieli mai mari pentru schimbarea profilului acesteia. • În creșele separate este afectată și continuitatea procesului educațional. Dacă, la împlinirea vârstei de 3 ani, copilul este transferat în altă instituție, e produsă discontinuități între ciclurile de învățare, iar colaborarea și transmiterea informațiilor între educatori nu mai poate fi asigurată corespunzător.

Sursa: Elaborat de autoarele Ghidului, în baza modelelor documentate în mun. Chișinău

2.3. Creșa - model de educație și îngrijire timpurie creată de OSC

Creșa „Gâgâlici” sau Centrul de dezvoltare timpurie „Gâgâlici” (denumirea de pe pagina web a organizației) reprezintă un model de îngrijire și educație pentru copiii din grupa de vârstă (6 luni-3 ani). Acest model de creșă a fost gândit de Misiunea Socială „Diaconia”, cu scopul continuării Programului „În brațele mamei”, lansat acum aproape 11 ani pentru cuplurile mamă – copil, aflate în dificultate sau cu risc de abandon. Respectiv, pentru a ajuta mamele tinere să se angajeze sau să își continue studiile, era necesar un serviciu de îngrijire și educație timpurie antepreșcolară pentru copiii din centrul maternal. Însă, pentru a asigura durabilitatea serviciului de creșă, Misiunea Socială „Diaconia” acceptă și copii din comunitate, pentru servicii contra plată. Serviciul este destinat mamelor singure și familiilor cu diferite situații de vulnerabilitate. Totodată, serviciul de creșă facilitează și integrarea profesională a femeilor care, din cauza vulnerabilității, locuiesc în Centrul maternal. De asemenea, creșa

oferă reduceri la abonamentul lunar pentru familiile monoparentale, familiile în care părinții sunt studenți sau au venituri modeste. Totodată, sunt disponibile și locuri cu plată integrală pentru familiile tinere din comunitate.

Tabelul 5. Creșa - model creat de organizația societății civile

Componente	Descriere
Prestatorul cu statut de „CREȘĂ”	Misiunea Socială „Diaconia”
Actul de constituire	Decizia Consiliului de administrație
Instituția/Imobilul unde a fost creat serviciul	Casă de locuit la sol, proprietate privată
Denumirea serviciului conform Deciziei aprobate	Centrul de dezvoltare timpurie „Gâgâlici”
Surse financiare pentru crearea creșei	Donatori: Caritas Ambrosiana Italia
Bugetul pentru funcționarea creșei	Parțial subvenționat de Misiunea Socială „Diaconia”; Plata părinților care au venituri și își pot permite achitarea abonamentului lunar.
Capacitatea maximă/nr. de locuri	20 de locuri disponibile. 14 locuri ocupate, dintre care anual 2-5 copii provin din familii aflate în situații de vulnerabilitate și beneficiază de servicii gratuite. Sunt locuri disponibile contra plată și nu există o listă de așteptare.
Beneficiarii Creșei	Copii din grupa de vârstă 6 luni-3 ani, în mod prioritar, copiii ai căror mame utilizează serviciile Centrului maternal.
Asistență metodologică	Creșa „Gâgâlici” implementează metodologia Pikler cu susținerea pedagogilor acreditați Pikler de la KinderSpielRaum ¹⁵ .
Relația cu structurile din domeniul protecției copilului și asistenței sociale	Nu colaborează.
Colaborarea cu serviciile de ocupare a forței de muncă	Colaborează doar în cazul fetelor și femeilor care beneficiază de serviciile Centrului maternal.
Sustenabilitatea creșei	Creșa nu este sustenabilă pe termen lung. În orașul Chișinău, există o concurență mare în domeniul serviciilor private de îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani. Creșa „Gâgâlici” nu are copii înscriși pe locurile contra plată disponibile, ceea ce generează costuri neacoperite din sursele de autofinanțare. Din acest motiv, este nevoie constant de alte surse, pe care Diaconia le identifică, suplimentar, de la donatori.
Guvernanța	Pe cont propriu. Nu există colaborare cu niciun minister.

¹⁵ KinderSpielRaum, după Pedagogia Pikler, oferă cursuri Părinte-Copil, care se orientează pe conceptul pedagogic al pediatrei ungare Emmi Pikler asupra educației timpurii a copilului și dezvoltării părintelui. KinderSpielRaum oferă servicii pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 3 luni și 36 luni. Aici, copiii își găsesc un mediu pregătit potrivit vârstelor lor, în care își pot satisface interesele de mișcare, joacă și dezvoltare. Maxim 8 copii formează o grupă omogenă de vârstă.

Avantajele și dezavantajele modelului	
Avantajele modelului	Dezavantajele modelului
• Creșa „Gâgâlici” este un model relevant de bună practică pentru asigurarea incluziunii profesionale a femeilor tinere cu risc înalt de vulnerabilitate. Totodată, serviciul este deschis și altor părinți din comunitate. • Acest model este unul incluziv, centrat nu pe vulnerabilitate, ci pe aplicarea pe conceptului pedagogic al pediatrii ungare Emmi Pikler asupra educației timpurii a copilului și dezvoltării părintelui. • Creșa oferă și un program de dezvoltare pentru părinți. • Este printre puținele servicii de creșă dezvoltate și prestate de o organizație necomercială.	• Concurență mare în mun. Chișinău, ceea ce face dificilă atragerea beneficiarilor cu potențial de plată. • Stereotipurile despre mamele cu copii ajunse în Centrul maternal, precum și percepțiile asupra vulnerabilității, influențează negativ decizia părinților care dispun de resurse financiare în alegerea serviciilor de creșă. • Lipsa unei strategii clare de promovare a creșei „Gâgâlici”, cu accent pe incluziune, toleranță, concept pedagogic inovativ etc. • Amplasarea geografică a creșei într-o zonă mai puțin accesibilă, unde populația este fie îmbătrânită, fie cu venituri modeste, ceea ce îi determină să apeleze la un serviciu de creșă public. • Prestatorul nu colaborează cu Direcția Generală pentru Protecția Drepturilor Copilului privind stabilirea unui mecanism de referire a copiilor din familii vulnerabile și acoperirea costurilor din buget. • Riscuri de sustenabilitate financiară. Creșa nu a ajuns la etapa de autofinanțare, fondurile disponibile reușesc doar să acopere cheltuielile curente. • Prestarea serviciilor de creșă doar pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani constituie un dezavantaj în selectarea IET pentru părinții care pot achita serviciile contra cost, întrucât nu este asigurată continuitatea educațională până la vârsta de școlarizare.

Sursa: Elaborat de autoarele Ghidului, în baza modelului documentat la Misiunea Socială „Diaconia”

2.4. Grupa de creșă – model de serviciu integrat în IET

Crearea grupelor de creșă – prioritate pentru Ministerul Educației și Cercetării (proiect în curs de implementare)

În cadrul Proiectului „Îmbunătățirea Calității Educației în Republica Moldova”, implementat în perioada 2023-2029 de Banca Mondială, în parteneriat cu Ministerul Educației și Cercetării, prin Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală (ONDRL), au fost selectate 15 grădinițe în vederea creării condițiilor fizice necesare pentru deschiderea grupelor de creșă destinate copiilor cu vârsta de până la 2 ani. Sălile pentru viitoare grupuri sunt renovate capital și dotate cu echipamente și mobilier conform standardelor de calitate. Valoarea totală a investițiilor depășește 2 000 000 \$, iar serviciile de creșă vor deveni accesibile pentru cel puțin 15 copii în fiecare localitate beneficiară. Pentru a participa la concurs, grădinițele au întrunit un șir de criterii, inclusiv: numărul minim de 150 de copii înscriși în IET, spațiu liber, disponibil pentru renovare, angajamentul APL de a asigura servicii pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 0-2 ani, numărul de solicitări de la părinți/îngrijitori care se află pe lista de așteptare și care s-ar putea încadra profesional, în cazul apariției locurilor vacante disponibile, numărul de copii defavorizați (copii cu dizabilități, din familii social-vulnerabile, romi, refugiați).

Lista IET beneficiare ale proiectului o puteți vedea pe pagina web a MEC:
https://mecc.gov.md/sites/default/files/lista_gradinite.pdf

În Republica Moldova, în 2024, activau circa 769 IET cu statut de creșă-grădiniță. În plus, în unele centre comunitare de educație timpurie din cele 14 înregistrate oficial, de asemenea, au fost create grupe de creșă. Potrivit datelor BNS, în Moldova sunt doar 16 IET private.¹⁶

Crearea grupelor de creșă în IET, la moment, este cea mai recomandată și eficientă modalitate de extindere a serviciilor de îngrijire și educație timpurie pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani.

Important! În cazul în care există un număr mai mare de 20 de copii, se recomandă deschiderea a 2 grupe de creșă:

1. Grupă de creșă pentru copiii cu vârsta de până la 2 ani.
2. Grupă de creșă pentru copiii cu vârsta de 2-3 ani.

Tabelul 6. Grupa de creșă - model integrat treptat în activitatea IET

Componente	Descriere
Prestatorul	Primăria comunei sau a orașului
Actul de constituire	Decizia Consiliului local/ Decizia Consiliului orașenesc
Instituția/Imobilul unde a fost creat serviciul	Instituția de Educație Timpurie
Denumirea serviciului conform Deciziei aprobate	Grupă/Grupe de creșă - servicii de îngrijire și educație timpurie în cadrul Instituției de Educație Timpurie
Surse financiare pentru crearea grupei/grupelor de creșă	Bugetul local; Proiecte cu finanțare externă de la Guvernul României, Banca Mondială, Fundația Helvetas, Street Child MD
Bugetul pentru funcționarea grupei/grupelor de creșă	Buget local din taxe și venituri locale pentru copiii cu vârsta de până la 2 ani ¹⁷ ; Buget local din transferuri cu destinație specială pentru copiii din grupa de vârstă de 2-3 ani
Capacitatea maximă	15 locuri: În cazul în care este un număr mai mare de 15 copii, iar prestatorul nu dispune de spațiu suplimentar, se admite deschiderea unor grupe de creșă de 20 de copii, cu angajarea unui educator suplimentar, astfel încât să se respecte raportul educator - număr de copii de 1:6. ¹⁸
Beneficiarii grupei de creșă	În mod prioritar , copiii cu vârsta de până la 3 ani din familii defavorizate și copiii ai căror părinți prezintă confirmare privind revenirea la muncă, în special în sectorul bugetar, sau privind angajarea în câmpul muncii atât în sectorul public, cât și în sectorul privat.
Instituția care oferă asistență metodică	Organul local de specialitate în domeniul învățământului (Direcția de învățământ la nivel de raion/municipiu)

¹⁶ Biroul Național de Statistică (2025). Activitatea instituțiilor de educație timpurie în anul 2024, disponibil pe: https://statistica.gov.md/ro/activitatea-institutiilor-de-educatie-timpurie-in-anul-2024-9454_61732.html%20Educatia%20timpurie%20in%202024

¹⁷ În cazul a 3 grupe de creșă create în IET este pilotată noua metodologie de calcul a costului per copil, astfel toate costurile sunt acoperite din transferurile cu destinație specială.

¹⁸ Conform punctului 94 din Regulamentul-tip al instituțiilor de educație timpurie

Relația cu structurile din domeniul protecției copilului și asistenței sociale	Colaborare cu specialistul în protecția drepturilor copilului, angajat în cadrul primăriei pentru identificarea și referirea copiilor proveniți din familii cu risc de vulnerabilitate.
Colaborarea cu serviciile de ocupare a forței de muncă	IET nu colaborează în mod direct cu serviciile de ocupare a forței de muncă. Totuși, la nivel de primărie, există unele mecanisme prin care părinții pot prezenta dovezi privind angajare pe piața muncii.
Sustenabilitatea serviciului de grupă de creșă	Grupele de creșă sunt sustenabile, deoarece sunt integrate în Regulamentul și bugetul IET, unde deja există un mecanism de planificare și implementare a bugetului. În majoritatea cazurilor, unitățile de personal sunt redistribuite la nivel de instituție, conform necesităților. Doar în cazul în care numărul de copii nu este în scădere, atât la nivel antepreșcolar, cât și la nivelul preșcolar, iar cererile din partea părinților rămân neacoperite, fiind necesară extinderea numărului de grupe, atunci se va majora și numărul de unități de personal, respectiv, bugetul va crește corespunzător.
Guvernanța	Coordonate metodologic de Ministerul Educației și Cercetării (Educația timpurie)

Avantajele și dezavantajele modelului

Avantajele modelului	Dezavantajele modelului
Grupele de creșă create în IET reprezintă cel mai eficient model de creare a serviciilor de îngrijire și educație timpurie pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani. Grupele de creșă reprezintă o etapă importantă în consolidarea sistemului unitar de îngrijire și educație a copiilor cu vârsta de până la 3 ani, în conformitate cu practicile pozitive ale unor țări ale UE. Grupele de creșă asigură dreptul la educație timpurie pentru toți copiii și înseamnă un loc sigur pentru copil atunci când părinții decid că pot întrerupe concediul de îngrijire a copilului. Grupele de creșă, integrate în IET, publice sau private, pot asigura respectarea standardelor de calitate, a normelor de personal raportat la numărul de copii, precum și a duratei zilnice de program (6, 9, 10,5, 12 și 24 ore). În localitățile rurale, unde numărul de copii este mai mic, autoritățile pot opta pentru organizarea unei grupe de creșă mixtă, care să includă ambele categorii de vârstă (6 luni - 2 ani; 2 - 3 ani), pentru a utiliza în mod eficient resursele financiare din bugetul local, care pot fi suplimentate și prin transferuri cu destinație specială.	IET sunt create în clădiri tipice, care nu au prevăzută infrastructura necesară pentru grupele de creșă; de aceea, sunt necesare investiții atât pentru actualizarea proiectelor tehnice, cât și pentru reparațiile capitale, inclusiv adaptări privind accesibilitatea pentru copiii cu CES, rețele sanitare, sisteme de încălzire și instalații electrice. Unele APL cu bugete locale mici nu creează grupe de creșă, pentru că nu dispun de resurse colectate din taxele și veniturile locale; grupele preșcolare există doar din transferurile cu destinație specială, operate din bugetul de stat. Codul Educației stabilește bariere pentru autoritățile publice locale în ceea ce privește crearea grupelor de creșă pentru copiii cu vârsta de până la 2 ani, Potrivit articolului 24, educația antepreșcolară pentru această categorie de vârstă poate fi organizată de către autoritățile administrației publice locale doar cu finanțare din bugetele locale. În schimb pentru copiii cu vârsta preșcolară (2-3 ani – 6-7 ani), statul suportă cheltuielile aferente serviciilor de învățământ preșcolar și de îngrijire în instituțiile publice, inclusiv pentru copiii cu cerințe educaționale speciale (CES). (art. 25).

Grupele de creșă sunt mai incluzive, comparativ cu centrele de zi pentru copiii de 4 luni - 3 ani, care acceptă doar copii aflați în risc de separare sau în situație de vulnerabilitate. Grupele de creșă sunt modele integrate, frecvent întâlnite și în majoritatea țărilor Europene, care sunt mai prietenoase pentru familie și copii, asigurând accesul la servicii educaționale continue, de la cele mai timpurii vârste până la etapa de școală. Grupele de creșă, din punct de vedere financiar, sunt mai sustenabile, având două surse de finanțare: grupele preșcolare sunt finanțate din bugetul de stat, iar cele ante-preșcolare - din bugetul local.	Unii reprezentanți ai autorităților administrației publice locale și o parte din personalul de conducere al instituțiilor de educație timpurie nu cunosc în mod clar diferențele dintre formele de organizare a serviciilor de îngrijire și educație timpurie. Pentru ei nu este nicio diferență între: <i>creșă, grupă de creșă, centru de zi pentru îngrijirea copiilor de 4 luni - 3 ani.</i> Personalul grădinițelor-creșă necesită instruiți adiționali privind îngrijirea și educația copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 luni - 3 ani. Există o frică și o rezistență din partea cadrelor didactice în ceea ce privește activitatea cu copiii de vârstă mică.
---	--

Sursa: Elaborat de autoarele Ghidului (în baza practicilor documentate în c. Geamăna, or. Rezina, or. Glodeni, s. Hulboaca/ com. Grătiești)

Important! Grupele de creșă reprezintă un model incluziv de îngrijire și educație pentru copiii atât din familiile cu risc de vulnerabilitate, cât și pentru copiii din familiile în care părinții sau îngrijitorii decid să întrerupă concediul de îngrijire a copilului și să revină pe piața muncii.

În practica documentată în c. Geamăna, în anul 2025 frecventează 35 de copii în 3 grupe de creșă:

1. Grupă de creșă pentru 15 copii din grupa de vârstă de 1-2 ani
2. Grupe de creșă a câte 10 copii din grupa de vârstă de 2-3 ani

Atenție! În cazul a 14 copii, APL Geamăna oferă acces gratuit la serviciile de creșă, iar specialistul în protecția drepturilor copilului se implică în monitorizarea cazurilor sociale.

2.5. Grupa de creșă creată de prestatori privați în IET

În Republica Moldova, oficial sunt înregistrate 16 unități de educație timpurie private, care oferă și servicii de creșă pentru copiii cu vârsta mai mică de 3 ani. În realitate, pe paginile de promovare, dar și pe diverse platforme dedicate părinților, poate fi identificată o listă cu prestatori privați care numără mai mult de 16 unități. Doar pe platforma <https://icopil.md/gradinite/> sunt prezentate circa 20 de unități de educație timpurie. Nu există un sistem informațional centralizat/registru public care să includă toate unitățile de educație timpurie publice și private și care să ofere informații detaliate despre existența grupelor de creșă, capacitatea prestatorului, tarife, program de funcționare, vârsta de admitere a copiilor, criteriile de înscriere și facilitățile oferite.

Tabelul 7. Grupa de creșă – model integrat în centrele de educație timpurie private

Componente	Descriere
Prestatorul	SRL (Societate cu Răspundere Limitată) – forma de organizare juridică a activității de antreprenariat, care are drept scop crearea entităților de educație timpurie
Actul de constituire	Decizia SRL de creare a centrului de educație timpurie; Statutul prestatorului
Imobilul unde a fost creat serviciul	În imobile închiriate de SRL
Denumirea serviciului conform Deciziei aprobate	<i>Centru Educațional pentru Copii</i>
Surse financiare pentru crearea grupei/grupelor de creșă	Granturi accesate prin intermediul Organizației pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului; Granturi din partea Organizației Internaționale pentru Migrație; Resursele fondatorilor
Bugetul pentru funcționarea grupei/grupelor de creșă	Asigurat din contribuția părinților/îngrijitorilor care achită lunar abonament pentru frecventarea grupei de creșă.
Capacitatea maximă	8 -10 locuri în grupa de creșă
Beneficiarii grupei de creșe	Copiii cu vârsta cuprinsă între 1 - 3 ani
Instituția care oferă asistență metodologică	Nici o autoritate sau instituție publică nu oferă asistență metodologică. Prestatorii privați sunt pe cont propriu.
Relația cu structuri din domeniul protecției copilului/ asistenței sociale	Nu colaborează
Colaborarea cu serviciile de ocupare	Nu colaborează Important! Centrul Educațional „Ingenium” are experiență de colaborare cu OIM pentru facilitarea angajării unei femei refugiate din Ucraina, inclusiv integrarea copilului aflat în grija acesteia în serviciile Centrului Educațional. OIM a oferit asistență pentru dotarea unei grupe de creșă în incinta Centrului Educațional.
Sustenabilitatea serviciului de grupă de creșă în instituțiile de educație timpurie private	Serviciul de grupă de creșă în cadrul centrelor de educație timpurie private depinde în mare măsură de cererile părinților. Atunci când există cerere, serviciul este sustenabil, deoarece se autofinanțează.
Guvernanța	Pe cont propriu. Nu există o colaborare între Ministerul Educației și Cercetării și prestatorii privați de servicii de educație și îngrijire timpurie.

Avantajele și dezavantajele modelului

Avantajele modelului	Dezavantajele modelului
Grupele de creșă create de centrele de educație timpurie private oferă oportunități părinților/îngrijitorilor să asigure continuitate în educația și îngrijirea copiilor începând cu etapa antepreșcolară, care poate continua în aceeași entitate la etapa preșcolară. Copilul trece doar o singură dată perioada de adaptare, fără a fi necesar să treacă dintr-o instituție în alta, factor important pentru echilibrul psiho-emoțional al copilului. Grupele de creșă create de entitățile private accentuează importanța consolidării sistemului unitar de îngrijire și educație a copiilor, în conformitate cu practicile pozitive ale unor țări ale UE. Grupele de creșă reprezintă o oportunitate pentru părinții care decid întreruperea concediului de îngrijire a copilului și revenirea pe piața muncii. Familiiile care au deja copii în grupele preșcolare din centrele educaționale private solicită deschiderea grupelor de creșă, pentru ca toți copiii lor să frecventeze aceeași instituție. Prestatorii privați implementează metodologii inovative de îngrijire, metode alternative de educație și dezvoltare timpurie a copilului (Pikler, Waldorf, Montessori, Step by Step, Reggio Emilia, STEAM etc.), ceea ce inspiră mai multă credibilitate și siguranță părinților în raport cu grupele de creșă integrate în instituțiile private. Prestatorii privați care optează pentru grupele de creșă, au mai multe posibilități de a diversifica sursele de finanțare (taxele părinților, granturi, proiecte, credite preferențiale, crowdfunding etc.), pentru a oferi sustenabilitate serviciilor.	Unii prestatori privați, chiar dacă există solicitări din partea părinților/îngrijitorilor, nu pot organiza grupe de creșă, deoarece activează în spații închiriate care nu le permit adaptarea infrastructurii la cerințele necesare. Se înregistrează o fluctuație de personal, în mod special, în grupele de creșă. Este mai dificilă identificarea educatorilor și îngrijitorilor cu pregătire în educația timpurie antepreșcolară; statul oferă indemnizații pentru absolvenții care aleg să activeze în IET publice, unde sunt repartizați de către Ministerul Educației și Cercetării; nevoile prestatorilor privați nu sunt luate în considerare. Cheltuielile pentru întreținerea copiilor în grupele de creșă sunt mai mari. Periodic, prestatorii măsoară aceste costuri, iar acest lucru descurajează părinții să mențină copilul în aceeași instituție până la școală. Deoarece grupele de creșă private funcționează pe bază de autofinanțare, prestatorii au unele reguli stricte de plată față de părinți/îngrijitori (de ex. se plătește abonament chiar și pentru zilele de absență, cu excepția taxelor pentru alimentație); în grupa de creșă, unii copii se îmbolnăvesc mai frecvent, iar costurile ridicate îi determină pe unii părinți să renunțe la serviciile prestate. Prestatorii privați, de cele mai multe ori, nu dispun spații adaptate nevoilor copiilor cu vârsta de până la 3 ani. Lipsesc, în special, curțile și accesul direct la terenuri de joacă, amplasare la parter cu ieșire direct afară, infrastructură prietenoasă pentru copii. Lipsa unor reglementări uniforme și a mecanismului de monitorizare a calității serviciilor, ceea ce determină adesea lipsa de încredere a părinților în serviciile private. Pentru a reduce din costuri, unii prestatori privați încalcă raportul dintre numărul de personal și numărul de copii, ceea ce afectează calitatea educației și siguranța copiilor, însă nimeni nu monitorizează acest aspect la prestatorii privați.

Grupele de creșă private sunt mai inovatoare, cu o libertate mai mare de a implementa programe și metodologii noi, iar instruirea profesională continuă este o prioritate pentru domeniul privat, fiind mereu în căutare de oportunități de instruire, schimb de experiență, conferințe în domeniul educației timpurii atât locale, cât și internaționale. Grupele de creșă asigură o calitate mai înaltă a serviciilor, întrucât există concurență pe piață. Pentru a convinge părinții să achite o taxă considerabilă, prestatorii trebuie să ofere un program de îngrijire și educație profesionist, adaptat nevoilor copiilor și aflat într-un proces continuu de îmbunătățire. Grupele de creșă din mediul privat nu au vacanțe foarte mari, așa cum se întâmplă în sectorul public (zilele naționale libere și, eventual, o săptămână/două înainte de începutul unui nou an școlar), ceea ce este mult mai convenabil pentru părinții care muncesc și nu au alte oportunități de îngrijire a copiilor.	Accesul părinților la grupele de creșă private este limitat și inechitabil, din cauza costurilor ridicate raportate la veniturile familiilor. În lipsa unui sistem de subvenționare, prestatorii privați nu pot oferi locuri pentru copiii din familii cu venituri mici și nici facilități pentru familiile cu mai mulți copii. Unele creșe private folosesc programe educaționale improvizate sau preluate din mediul online, fără să țină cont de specificul vârstei, de curriculumul național și cu accent excesiv pe activități academice (ca să demonstreze performanță), în detrimentul jocului liber, explorărilor independente, dezvoltării socio-emoționale a copilului. Se observă un marketing excesiv în folosirea brandurilor (Montessori, Reggio Emilia etc.), în lipsa unor formări corespunzătoare, franciză și, uneori, fără o cunoaștere a metodelor de implementare a acestor metodologii. MEC nu monitorizează aceste aspecte. Nu există niciun fel de colaborare între autorități și prestatorii privați, de aceea, fiecare prestator privat activează pe cont propriu și, adesea, acest factor nu este în favoarea copiilor și a familiilor.
--	--

Sursa: Elaborat de autoarele Ghidului (în baza practicilor documentate la prestatorii privați)

2.6. Strategii de asigurarea a durabilității grupelor de creșă/creșelor

Sustenabilitatea grupelor de creșă sau a creșelor constituie un aspect foarte important, de care trebuie să țină cont OSC preselecțate în cadrul concursului de granturi lansat de Fundația Soros Moldova, cu sprijinul Uniunii Europene. Sustenabilitatea grupelor de creșă create în IET sau a creșelor ca entități separate constituie elementul-cheie în dialogul dintre OSC și partenerii proiectului, care începe de la etapa de scriere a propunerii de proiect. În dezvoltarea serviciilor de îngrijire și educație timpurie antepreșcolară, OSC vor avea în calitate de parteneri una sau mai multe entități dintre următoarele entități:

- APL de nivelul I și IET, unde este planificată crearea grupei de creșă sau a creșei ca entitate separată
- Direcția Generală Educație, Tineret și Sport a mun. Chișinău
- Centrele de educație timpurie prestate de entități private necomerciale.

Aspectele-cheie pentru dialogul dintre OSC și partenerii locali pentru sustenabilitatea grupelor de creșă/creșelor

- Pentru a asigura sustenabilitatea serviciilor de îngrijire și educație timpurie, în raioane se recomandă crearea grupelor de creșă în cadrul IET (grădinițe, grădinițe-creșă, centre de dezvoltare timpurie a copilului). Creșa, ca entitate separată, este

recomandată doar în mun. Chișinău. Grupa de creșă sau creșa va fi creată în baza Regulamentului-tip al instituției de educație timpurie (Ordinul MECC nr.254/2017) și Standardele minime de dotare a instituției de educație timpurie (Ordinul MECC nr. 253/2017). OSC va analiza Regulamentul IET vizate în conceptul de proiect și va identifica cea mai bună strategie de încadrare a grupei de creșă în spectrul serviciilor existente. OSC va oferi suport partenerului de proiect în identificarea spațiilor potrivite pentru grupa de creșă sau pentru crearea creșei în mun. Chișinău, ajustarea/dezvoltarea actelor normative pentru a asigura acoperirea serviciului cu personalul necesar și buget adițional.

- **Analiza datelor** pentru argumentarea necesității grupei de creșă sau a creșei pentru o perioadă de cel puțin 5 ani. Acest studiu, pentru argumentarea necesității serviciului, va fi realizat în parteneriat și va include următoarele componente: analiza în dinamică a numărului de copii cu vârsta de până la 3 ani, în ultimii 3 ani (2022-2024), estimarea cererilor din partea părinților și ponderea cererilor acoperite anual. În plus, crearea grupelor de creșă /creșei va fi argumentată și de oportunitățile de angajare a părinților/îngrijitorilor copiilor în localitate /raion /municipiu /regiune. Un aspect important pentru propunerea de proiect reprezintă opiniile părinților/îngrijitorilor privind revenirea la muncă sau angajarea înainte de a se încheia concediul de îngrijire a copilului. OSC are nevoie de această analiză pentru a preveni riscurile de sustenabilitate a serviciului, în mod special, pentru a discuta cu partenerii proiectului dacă locurile disponibile în grupele de creșă/creșă corespund necesităților reale sau dacă vor acoperi o parte din solicitările părinților. În cazul în care numărul de solicitări este estimat a fi mult mai mare decât locurile în grupa de creșă/creșa creată în cadrul proiectului, OSC va oferi suport partenerilor de proiect în elaborarea criteriilor de admitere prioritară. Totodată, analiza datelor va fi utilizată de OSC în pregătirea argumentelor pentru Consiliul local, Consiliul orașenesc sau Consiliul municipal, în vederea planificării resurselor financiare în bugetul local pentru grupele de creșă nou create sau pentru creșa ca instituție separată, după finalizarea proiectului. OSC va utiliza analiza datelor în descrierea proiectului, pentru a argumenta valoarea investiției și eficiența utilizării resurselor din fondurile externe pentru serviciile de îngrijire și educație timpurie, care vor avea:

- impact asupra dezvoltării și îngrijirii copilului;
- impact social și economic asupra familiei;
- impact economic asupra angajatorilor care au insuficientă forță de muncă;
- impact demografic, social și economic la nivel de societate.

- **Semnarea Acordului de colaborare** între OSC și APL. În cazul municipiului Chișinău, Acordul de colaborare va fi semnat între OSC și Direcția Generală Educație, Tineret și Sport, în coordonare cu Consiliul municipal Chișinău. În Acordul de colaborare vor fi descrise detaliat toate activitățile planificate în cadrul proiectului și un capitol separat „Sustenabilitatea serviciului de îngrijire și educație timpurie creat”, care va include prevederi despre dreptul OSC de monitorizare a activității grupei de creșă sau a creșei, după finalizarea proiectului, pentru o perioadă de cel puțin 5 ani.
- **Decizia de creare a grupei de creșă sau a creșei.** Decizia va fi aprobată de APL de nivelul întâi, în cazul grupei de creșă, și de Consiliul municipal Chișinău în cazul creșei ca entitate separată. OSC va oferi suport în crearea serviciului de îngrijire și educație timpurie și pregătirea proiectelor de decizie. Aceste acte normative sunt necesare pentru planificarea bugetului local pentru IET. În cazul în care, IET dispune deja de grupe de creșă, iar

prin proiect se intenționează extinderea numărului de grupe de creșă sau reorganizarea serviciilor pentru a putea oferi îngrijire și educație copiilor cu vârsta de până la 3 ani, va fi nevoie de o decizie prin care fondatorul IET argumentează extinderea serviciilor în cadrul IET sau reorganizarea instituției și prezentarea costurilor suplimentare, care vor fi necesare. Decizia de creare a grupei de creșă într-o IET sau crearea unei creșe ca entitate separată va include neapărat și aprobarea:

- **Regulamentului de organizare și funcționare a IET modificat sau nou elaborat.** Regulamentul va fi elaborat de fondatorul IET, cu suportul OSC, în baza Regulamentului-tip aprobat de MECC.
- **Structurii de personal modificată,** unde vor fi incluse unitățile necesare pentru grupa de creșă sau creșă, conform Normelor de personal pentru instituțiile de educație antepreșcolară, instituțiile de învățământ preșcolar, aprobate prin Ordinul MEC nr. 122/2025. OSC are nevoie de o structură de personal aprobată, pentru a putea, ulterior, argumenta necesitatea bugetării resurselor în bugetul local pentru funcționarea IET.
- **Bugetului pentru IET, în baza Regulamentului și Structurii de personal modificate.** OSC va oferi suport partenerilor (APL, DGETS a mun.Chișinău) în elaborarea unui proiect de buget planificat pentru a fi implementat de la etapa de finalizare a dotării grupelor de creșă sau a creșei.
- **Instruirea personalului.** Pentru asigurarea sustenabilității serviciilor de îngrijire și educație timpurie, OSC va oferi suport prestatorului în selectarea și formarea profesională inițială și continuă a personalului IET și a părinților care au copii cu vârsta de până la 3 ani.
- **Suport oferit de OSC pentru APL sau DGETS a mun. Chișinău pentru obținerea avizelor necesare funcționării (după caz).** Vor fi necesare avize suplimentare doar pentru IET care vor crea pe lângă grupa de creșă și un bloc alimentar separat. În celelalte cazuri, sunt valabile autorizațiile obținute de IET până la crearea grupei de creșă. În fiecare caz, OSC va discuta cu APL aceste aspecte, deoarece ele sunt influențate de tipul lucrărilor de replanificare și reparație realizate.
- **Suport în prestarea serviciilor de îngrijire și educație timpurie (grupa de creșă / creșa).** OSC va elabora în comun cu partenerii proiectului un Plan de acțiuni privind asistența tehnică necesară pentru: promovarea serviciului de creșă, stabilirea procedurilor clare de înscriere a copiilor, criteriile de acordare a facilităților la înscriere cu prioritate pentru anumite categorii de părinți/îngrijitori, dacă numărul de cereri va depăși numărul de locuri disponibile, activitățile de abilitare și împuternicire a părinților, colaborarea cu angajatorii, asigurarea tranziției copiilor de la grupa de creșă la grupa preșcolară. OSC se va ghida de Cadrul de referință al educației timpurii în toate activitățile proiectului: planificare, reparație, dotare, instruire, precum și participarea părinților/îngrijitorilor copiilor la toate procesele decizionale ale serviciului.
- **Monitorizarea și evaluarea serviciilor de îngrijire și educație timpurie.** OSC va oferi suport partenerilor proiectului la elaborarea unui cadru de monitorizare și evaluare a calității îngrijirii și educației oferite în cadrul grupelor de creșă sau în cadrul creșei. Acest cadru de monitorizare și evaluare va include indicatori precum: numărul de copii admiși anual, numărul de părinți angajați, numărul de copii referiți la alte servicii de sprijin adițional, gradul de satisfacție a părinților față de serviciile de îngrijire oferite în cadrul IET, impactul serviciului asupra bunăstării familiei, în general, impactul serviciului la nivel de comunitate.

RECOMANDĂRI PENTRU ORGANIZAȚIILE SOCIETĂȚII CIVILE

Acest capitol include recomandări pentru organizațiile societăți civile și autoritățile administrației publice locale pentru dezvoltarea comunităților incluzive, în mod special, pentru organizațiile preselectate în cadrul Programului de granturi, lansat de Fundația Soros Moldova, cu sprijinul Uniunii Europene, în cadrul Proiectului „Oportunități sporite de angajare la nivel local și acces la creșe pentru părinții în situații de vulnerabilitate”. Recomandările se referă exclusiv la modelele serviciilor de educație și îngrijire, care pot fi replicate în comunitățile ce necesită servicii pentru familiile cu copii cu vârsta de până la 3 ani.

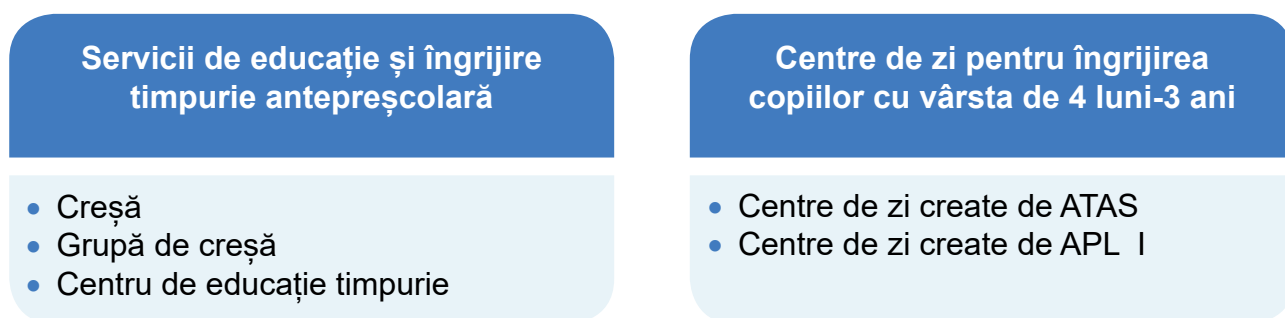

Figura 9. Tipurile de servicii eligibile pentru concursul de granturi

Sursa: Elaborată de autoarele Ghidului în baza Termenilor de referință pentru selectarea conceptelor de proiect în cadrul concursului lansat de Fundația Soros Moldova

3.1. Recomandări pentru dezvoltarea creșelor sau a grupelor de creșă în cadrul IET publice¹⁹

1. Planificarea dezvoltării serviciului de educație și îngrijire timpurie, în parteneriat cu APL fondatorul IET și cu directorul/directoarea instituției, în cazul în care este vizat un serviciu public de educație timpurie;
2. Realizarea unei analize statistice bazate pe cel puțin două surse de date din comunitatea în care va fi dezvoltat serviciul (ex.: primăria localității, date furnizate de medicul de familie), pentru a identifica tendințele și necesitatea serviciului. Datele statistice se vor referi la:
 - numărul total al copiilor cu vârsta de 0-3 ani din comunitate;
 - numărul copiilor născuți în anii 2024-2025;
 - numărul femeilor gravide aflate la evidența medicului de familie;
 - numărul de locuri disponibile în IET din comunitate;
 - opinia părinților copiilor cu vârsta de până la 3 ani privind oportunitățile de angajare/revenirea la locul de muncă înainte de încheierea concediului de îngrijire a copilului.
3. Determinarea tipului de serviciu de educație și îngrijire timpurie care este cel mai eficient pentru a fi dezvoltat în colaborare cu APL. În baza modelelor prezentate în Ghid, se vor analiza avantajele și dezavantajele:

¹⁹ Studiul privind analiza serviciilor de educație și îngrijire timpurie elaborat de Keystone Moldova recomandă crearea serviciilor de educație și îngrijire timpurie utilizând infrastructura IET publice sau alte clădiri publice. OSC vor dezvolta parteneriate cu APL care sunt responsabile de asigurarea sustenabilității financiare a serviciilor de educație și îngrijire timpurie a copiilor cu vârsta de până la 3 ani (a se vedea modelul de creșă și grupă de creșă).

- grupei de creșă în cadrul unei IET care funcționează;
 - creșei ca entitate juridică separată, în cazul în care acest serviciu nu va avea nicio legătură cu vreo instituție de educație timpurie din comunitate și va presta servicii doar pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani;
 - centrului comunitar de educație timpurie – entitate juridică separată, în cazul în care acest serviciu nu va avea nicio legătură cu vreo instituție de educație timpurie din comunitate, însă conform Regulamentului va avea atât grupă/grupe de creșă, cât și grupă/grupe pentru copiii mai mari de 3 ani. Important! Grupul - țintă de beneficiari care va fi acoperit prin proiectul depus la Fundația Soros Moldova va fi format doar din copii cu vârsta de până la 3 ani. Se admit și alte contribuții financiare/cofinanțare pentru alte grupuri de copii.
4. Evaluarea spațiului identificat pentru crearea serviciului de educație și îngrijire timpurie pentru copii se va face prin prisma condițiilor tehnice necesare, în cazul în care serviciul urmează să fie dezvoltat într-o instituție de educație timpurie publică (*vezi Anexa 2. Condiții tehnice minime generale pentru grupa de creșă*).
 5. În funcție de tipul clădirii și încăperea identificată, consultarea unui specialist în construcții, în scopul verificării necesității elaborării unui proiect tehnic sau a schiței de proiect pentru reproiectarea încăperii, astfel încât spațiul să corespundă cerințelor pentru creșă/grupa de creșă.
 6. Analiza modului de organizare a serviciului de educație și îngrijire timpurie și ajustarea acestuia, la necesitate, în corespundere cu Regulamentul-tip de organizare și funcționare al instituțiilor de educație timpurie, Standardele minime de dotare, Normele de personal.
 7. Modificarea Regulamentului IET, în care va fi integrată grupa/grupele de creșă. În cazul înființării unei noi entități, elaborarea Statutului și a Regulamentului propriu. Statutul și Regulamentul modificat sau nou-elaborat vor fi aprobate prin Decizia fondatorului IET.
 8. Elaborarea în colaborare cu autoritățile administrației publice locale a pachetului de scutiri/facilități pentru familiile cu copii din grupuri vulnerabile. Introducerea în Regulament a criteriilor prioritare de admitere.
 9. Acordarea de asistență tehnică și suport către IET și autoritățile publice, din partea OSC beneficiar de grant în: (a) obținerea avizelor pentru funcționarea grupei de creșă, (b) elaborare și aprobare meniului conform prevederilor legale și caracteristicilor de vârstă ale copilului, (c) suport metodologic în planificarea activităților educaționale și de îngrijire cu accent pe dezvoltare, autonomie și centrare pe copil.
 10. Elaborarea unui proiect de buget care să reflecte costurile necesare pentru funcționarea grupei/grupelor de creșă și inițierea unor discuții cu autoritatea publică privind acoperirea costurilor suplimentare.
Atenție! Costurile în educația timpurie sunt acoperite din bugetul de stat prin transferuri cu destinație specială doar pentru copiii din grupa de vârstă 2 ani-6(7) ani. Pentru copiii mai mici de 2 ani, APL trebuie să identifice resurse din bugetul local (din taxe și venituri locale).
 11. Integrarea în bugetul proiectului a costurilor de formare profesională a personalului IET în care vor fi create grupa/grupele de creșă. Organizarea instruirilor pentru tot personalul, nu doar pe cei care vor fi angajați în grupa/grupele de creșă.

12. Planificarea activităților de consolidare a parteneriatului cu părinții/îngrijitorii copiilor, pentru a promova educația parentală pozitivă, prevenirea violenței și combaterea stereotipurilor bazate pe gen în ceea ce privește educația copiilor de către ambii părinți, susținerea angajării femeilor și reducerea inegalităților sociale.
13. Includerea în Acordurile de parteneriat dintre OSC și IET și autoritățile administrației publice, a prevederilor ce țin de sustenabilitatea serviciilor de îngrijire și educație. În cazul creșei ca entitate separată, va fi necesară indicarea prevederilor referitoare la numărul unităților de personal aprobate pentru creșă și bugetul estimativ pentru un an de zile, pentru toate categoriile de cheltuieli. În cazul grupei de creșă, Acordul de parteneriat va include numărul de unități de personal create suplimentar sau redirectionate de la alte grupe care înregistrează o scădere a numărului de copii, cheltuielile adiționale necesare pentru funcționarea grupei de creșă și sursele de finanțare: bugetul local pentru copiii din grupa de vârstă 0-2 ani și bugetul de stat prin transferuri cu destinație specială pentru copiii cu vârsta de 2-3 ani.
14. Organizarea unor activități de advocacy la nivel național de către toate OSC beneficiare de granturi și APL parteneri, în scopul argumentării către Ministerul Educației și Cercetării și Ministerul Finanțelor a necesității alocării din bugetul de stat a resurselor financiare pentru toți copiii cu vârsta de până la 3 ani, conform formulei noi de finanțare a grădinițelor, pilotată în anul 2025 în instituțiile preșcolare din patru raioane ale țării: Anenii Noi, Cahul, Florești și Nisporeni. Inițiativa are scopul să asigure o corelare mai bună între finanțarea alocată de stat și nevoile reale ale fiecărei grădinițe, ținând cont de factorii care influențează costurile²⁰.

3.2. Recomandări pentru dezvoltarea Centrelor de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni - 3 ani²¹

1. Planificarea dezvoltării Centrelor de zi în colaborare cu Agenția Teritorială de Asistență Socială prin STAS, în conformitate cu Regulamentul de organizare și funcționare a Serviciului social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni - 3 ani²².
2. Analiza, din cel puțin 2 surse, a datelor statistice privind numărul familiilor cu copii în situații de risc din comunitatea/ comunitățile incluse în proiect (de la specialistul în protecția drepturilor copilului/ asistentul social comunitar din cadrul primăriei/ primăriilor, specialistul principal din cadrul STAS, care coordonează serviciul social de sprijin pentru familiile cu copii și baza de date a MMPS cu privire la copiii în situații de risc (Rapoartele statistice anuale 103)²³, pentru a înțelege tendințele și nevoia creării Centrului de zi:
 - numărul copiilor cu vârsta de 0-2 ani în situații de risc, aflați la evidență în anul 2025;
 - numărul femeilor gravide aflate la evidența medicului de familie, în cazul cărora există riscuri de abandon sau separare a copilului după naștere;
 - numărul de copii cu vârsta de 0-2 ani plasați în instituții rezidențiale în raion/ regiune sau instituții republicane.

²⁰ <https://mec.gov.md/ro/content/o-noua-formula-de-finantare-gradinitelor-va-fi-pilotata-incepand-cu-anul-2025>.

²¹ Studiul privind analiza serviciilor de educație și îngrijire timpurie recomandă replicarea doar a Centrelor de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni - 3 ani, create de ATAS (conform modelului din or. Călărași prezentat în Ghid).

²² Hotărârea Guvernului nr.730/2018 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni – 3 ani, disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146427&lang=ro#.

²³ Rapoartele statistice anuale 103 sunt disponibile pe pagina MMPS, <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2025/04/Raportul-statistic-anual-nr.-103-%E2%80%93-%D0%A1opii-aflati-in-situatie-de-risc-si-copii-separati-de-parinti-pentru-anul-2024.pdf>.

3. Identificarea, în colaborare cu ATAS, a spațiului corespunzător pentru crearea Centrului de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni - 3 ani.
4. Evaluarea tehnică a spațiului identificat pentru crearea Centrului de zi prin prisma condițiilor tehnice necesare (vezi *Anexa 2. Condiții tehnice minime generale pentru grupa de creșă*) și prin prisma *Standardelor minime de calitate*²⁴.
5. În funcție de tipul clădirii și încăperea identificată, consultarea unui specialist în construcții, pentru verificarea necesității elaborării unui proiect tehnic sau a unei schițe de reproiectare; ajustarea spațiului în vederea întrunirii cerințelor pentru Centrul de zi, echivalente cu cele aplicabile unei grupe de creșă.
6. Elaborarea unui proiect de buget care să reflecte costurile necesare pentru funcționarea Serviciului social Centrul de zi și cooperarea cu ATAS privind integrarea serviciului social în sistemul serviciilor sociale existente la nivel de STAS, inclusiv asigurarea durabilității financiare. **Atenție!** Costurile pentru funcționarea Serviciului social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni - 3 ani vor fi integrate în bugetul ATAS (conform modelului creat de ATAS Centru-Vest și prestat de STAS Călărași).
7. Integrarea în bugetul proiectului a costurilor aferente formării profesionale a personalului Centrului de zi, inclusiv pentru specialiștii în protecția drepturilor copilului și asistenții sociali comunitari din comunitatea/ comunitățile incluse în proiect.
8. Planificarea activităților de consolidare a parteneriatului cu părinții/ îngrijitorii copiilor cu risc înalt de separare, pentru oferirea serviciilor sociale de sprijin familial, promovarea educației parentale pozitive, prevenirea violenței și combaterea stereotipurilor bazate pe gen privind rolul părinților/îngrijitorilor în educația copiilor, susținerea angajării femeilor și reducerea inegalităților sociale.
9. Planificarea elaborării documentației Serviciului și a parcurgerii tuturor etapelor în corespundere cu Regulamentul de organizare și funcționare a Serviciului social, a Standardelor minime de calitate aprobate.
10. Planificarea activităților ce țin de acreditarea inițială a Serviciului social Centrul de zi și/ sau acreditarea pentru 5 ani, în cazul în care proiectul se referă la un serviciu care este deja constituit.

În Acordurile de parteneriat încheiate între organizațiile societății civile (OSC) și autoritățile publice locale sau Autoritățile Teritoriale de Asistență Socială (ATAS), vor fi incluse prevederi explicite referitoare la asigurarea sustenabilității Centrului de zi. La capitolul de sustenabilitate a Centrului, autoritățile publice și/sau ATAS vor indica unitățile de personal instituite sau redirecționate de la alte servicii sociale, care sunt în proces de reorganizare, cheltuielile necesare pentru funcționarea Centrului pentru un an de zile, inclusiv și specificarea surselor de finanțare (ATAS, buget local, alte surse). Unitățile de personal, precum și modul de organizare și funcționare a Centrului de zi, vor respecta Standardele minime de calitate aprobate pentru serviciile sociale și procedura de acreditare.

²⁴ Hotărârea Guvernului nr.48/2023 privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru Serviciul social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni-3 ani, disponibil pe: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135594&lang=ro

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Biroul Național de Statistică (2025). Activitatea instituțiilor de educație timpurie în anul 2024. Disponibil la: [https://statistica.gov.md/ro/activitatea-institutiilor-de-educatie-timpurie-in-anul-2024-9454_61732.html%20Educatia%20timpurie%20in%202024](https://statistica.gov.md/ro/activitatea-institutiilor-de-educatie-timpurie-in-anul-2024-9454_61732.html%20Educatia%20timpurie%20in%202024;);
2. Codul Educației al Republicii Moldova nr.152 din 17.07.2014. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149703&lang=ro#;
3. Comisia Europeană. Pilonul European al Drepturilor Sociale (Principiul 11). Disponibil la: https://commission.europa.eu/document/download/e03c60e7-4139-430b-9216-3340f7c73c20_ro?filename=social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_ro.pdf;
4. Comisia Europeană/EACEA/Eurydice (2025). *Date cheie privind educația și îngrijirea timpurie a copiilor în Europa*. Raport Eurydice disponibil la: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/key-data-early-childhood-education-and-care-europe-2025>;
5. Hotărârea Guvernului nr.48/2023 privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru Serviciul social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni-3 ani. Disponibilă la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135594&lang=ro;
6. Hotărârea Guvernului nr.730/2018 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni-3 ani. Disponibilă la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146427&lang=ro#;
7. Legea nr.123/2010 cu privire la serviciile sociale. Disponibilă la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141516&lang=ro#;
8. Keystone Moldova (2025) (P. Munteanu, C. Nestor, T. Oprea-Zavtoni). Analiza situațională a serviciilor de educație și îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani;
9. Ministerul Educației și Cercetării (accesat 2025). Clasificarea Internațională Standard a Educației (ISCED-11). Disponibilă la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/document/attachments/clasificarea_internationala_standard_a_educatiei.pdf;
10. Ministerul Economiei și Infrastructurii (2018). NCM C.01.12:2018. Normativ în construcții. Clădiri civile. Clădiri și construcții publice (Tabelul 5.1.). Disponibil la: <https://ednc.gov.md/wp-content/uploads/2023/06/NCM-C.01.12-2018.pdf>;
11. Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor (2017). NCM C.01.02.2017. Proiectarea Construcțiilor pentru grădinițele de copii Disponibilă la: <https://ednc.gov.md/wp-content/uploads/2023/06/NCM-C.01.02-2017-IN-VIGOARE.pdf>;
12. Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1592 din 25.10.2018 cu privire la aprobarea Cadrului de referință al educației timpurii din Republica Moldova. Disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/cadrul_de_referinta_ed._timpurii_tipar_0.pdf;
13. Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 254 din 11.10.2017 cu privire la aprobarea Regulamentului-tip al Instituției de Educație Timpurie, disponibil pe: https://mecc.gov.md/sites/default/files/reg-tip_.iet_14.11.2017_rom.pdf;

14. Recomandarea Consiliului Europei din 22 mai 2019 privind sisteme de înaltă calitate de educație și îngrijire timpurie a copiilor (OJ C 189, 5.6.2019, p. 4),
[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01.ENG&toc=OJ:C:2019:189:TOC](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0004.01.ENG&toc=OJ:C:2019:189:TOC;);
15. Ordinul Ministerului Educației și Cercetării nr.122 din 27.01.2025 cu privire la normele de personal pentru instituțiile de educație antepreșcolară, instituțiile de învățământ preșcolar. Disponibil la: https://mec.gov.md/sites/default/files/state_personal_iet.pdf;
16. Ordinul MECC nr. 253 din 11.10.2027 cu privire la aprobarea Standardelor minime de dotare a Instituției de Educație Timpurie. Disponibil la:
https://mec.gov.md/sites/default/files/smdiet_-_08.02.2018.pdf.

ANEXA 1. Cerințe tehnice minime generale

Instituțiile de Educație Timpurie care dezvoltă grupă/grupe de creșă

Încăperi	Celulă de grup completă	Celulă de grup incompletă	Celulă de grup
	Cerințe universale pentru grupele de creșă și grupele preșcolare, pentru încăpere, minim m ²	Cerințe pentru grupele de creșă, pentru un copil, minim m ²	Cerințe pentru un copil în grupa preșcolară, pentru un copil minim m ²
1	2	3	4
Camera de grup	50	2,5	2,0
Dormitor	50	2,5	2,8
Vestiar	18	1,0	1,0
Grup sanitar	16	0,8	0,9
Cameră - bufet	3,8	3,8	3,8

În baza Tabelului 5.1. din Normativele ... disponibil la: <https://ednc.gov.md/wp-content/uploads/2023/06/NCM-C.01.12-2018.pdf>

Grupa de creșă va fi compartimentată în:

Cameră de grup (activități/jocă), *dormitor*, *vestiar*, *grup sanitar* și *zona de bufet* cu suprafața normată (vezi tabelul de mai sus).

Pentru grupa de creșă se prevede o *intrare separată* din exterior, cu o rampă de acces pentru persoanele cu mobilitate redusă și pentru cărucioare. De asemenea, este necesară o ieșire de evacuare din dormitor, precum și includerea în proiect a unui interfon.

Se vor proiecta lucrări de schimbare a ușii de *evacuare* cu montarea unei uși eficientizate din punct de vedere energetic, repararea scărilor din beton, amenajarea unei rampe de acces a balustradelor de susținere și identificarea soluțiilor de eficiență energetică.

Vor fi proiectate lucrări de reparație și modernizare a *rețelelor ingineresti interioare*: de alimentare cu apă, canalizare, electricitate, ventilare, antiincendiar și termoficare, la necesitate, și rețele exterioare, în afara grupei de creșă, până la punctul de racordare cu rețelele centrale orășenești, în limita amprentei legale a grădiniței. Semnalizarea automată de incendiu va fi proiectată în corespundere cu pct.10.4 din NCM C.01.02.2017 Proiectarea Construcțiilor pentru grădinițele de copii, disponibil la: <https://ednc.gov.md/wp-content/uploads/2023/06/NCM-C.01.02-2017-IN-VIGOARE.pdf>.

Necesarul de apă potabilă se va stabili în funcție de toate utilizările necesare, luându-se în considerare necesarul specific de apă (l/unitate consum și zi), indicat de legislația tehnică în vigoare, dar și de numărul și tipul unităților de consum. Instalațiile de apă rece trebuie să asigure alimentarea tuturor punctelor de consum cu apă potabilă: obiecte sanitare curente, obiecte și dotări speciale, utilaje, hidranți, robinete portfurtun, recipiente etc. Pentru asigurarea continuității alimentării cu apă, în special în zonele unde pot apărea întreruperi, creșele

vor fi dotate cu rezervoare de acumulare, care să asigure o rezervă de apă pentru cel puțin o zi de consum. Rezervoarele vor fi integrate în circuitul general de apă, astfel încât apa să rămână proaspătă și în mișcare continuă, evitând stagnarea și contaminarea cu microorganisme. La proiectarea rețelelor de apă rece se vor lua în considerare rețelele existente, precum și dezvoltarea ulterioară a infrastructurii. Totodată, va fi prevăzută instalarea unui sistem de purificare a apei care va transforma apa de fântâna sau apa din rețea în apă curată potabilă pentru copii. Acest sistem va permite eliminarea din apă a ruginii, mълului, nisipului, clorului, trihalometanilor (subproduși ai procesului de dezinfecție), compușilor clorului, impurități fizice mai mari de 1 micron, altor poluanți din apă (de ex. plumb, cupru, mercur, giardia, etc).

Instalațiile de încălzire au sarcina asigurării, în încăperile creșei, a nivelului de temperatură recomandată pentru destinațiile funcționale ale respectivelor spații. Astfel, în perioada rece, se vor asigura următoarele temperaturi interioare: dormitoarelor copiilor: 22-24°C; camera de joacă: 22°C; spațiile de circulație a copiilor: 22°C; primire - filtru: 21°C; vestiar: 24°C; grup sanitar (WC și spălător): 24°C. Utilizarea radiatoarelor nu este recomandată în spațiile destinate copiilor. Acestea pot fi prevăzute doar în spațiile tehnice sau administrative. În cazul în care se consideră necesară instalarea radiatoarelor în alte spații, acestea vor trebui proiectate astfel încât agentul termic să funcționeze la temperaturi reduse. Sistemele de încălzire (corpuri statice, încălzire radiantă de temperatură redusă, sisteme cu convecție forțată) vor acoperi necesarul de încălzire integral sau vor fi dimensionate pentru funcționare complementar cu sistemele centralizate de ventilare și, după caz, climatizare. Toate sistemele de încălzire/climatizare vor fi astfel concepute încât să permită reglarea individuală a temperaturii în fiecare încăpăre. Toate comenzile locale vor fi integrate într-un sistem centralizat de monitorizare și reglare automată. Acest sistem va permite reglarea temperaturii interioare, în funcție de cerința utilizatorului, de condițiile exterioare și prin programarea orară. **Se recomandă interzicerea utilizării rețelelor de tip Wi-Fi, pentru a proteja copiii mici de efectele negative ale undelor (radiației) electromagnetice.**

Toate spațiile vor fi proiectate astfel încât să fie flexibile, putând fi folosite în diferite moduri pentru a sprijini și a stimula cât mai eficient procesul de dezvoltare și educare a copiilor.

Camera (sala) de grupă trebuie să permită desfășurarea unor scenarii multiple de activități, atât planificate, cât și spontane. Spațiul trebuie să fie proiectat astfel încât să permită o comunicare optimă între copii și să faciliteze supravegherea de către personalul angajat. În grupa de creșă este nevoie de zone de activitate deschise, unde copiii să se poată târî, să exploreze și să interacționeze cu personalul, să se poată juca în grupuri sau să se retragă în colțuri liniștite pentru a fi singuri. Totodată, spațiile pentru copii trebuie să fie deschise, să permită reconfigurarea rapidă a spațiului (prin pereți mobili sau perdele) pentru a forma unități mai mici sau mai mari. În mod ideal, ele trebuie să reprezinte 75% din suprafața totală a camerei. Sala de grupă pentru 8-15 copii va fi proiectată în conformitate cu aria utilă pentru un singur copil, stabilită prin tema de proiectare, cu respectarea **p.7 și 1 din NCM C.01.02.2017 „Proiectarea construcțiilor pentru grădinițe de copii”**, privind volumul de aer necesar – de 8 m³ pentru un singur copil.

Camera de dormit va fi proiectată ca un spațiu multifuncțional, divizat în zone și colțuri tematice, incluzând o zonă separată pentru relaxarea copiilor - o zonă pentru lectură, un spațiu pentru teatru, pentru educație specială, sau un spațiu pentru învățare individuală (unul-la-unu) etc. De exemplu, zona pentru relaxare va fi proiectată în camera de dormit, dar va fi separată de zona pentru dormit printr-un perete improvizat, care va fi mobil, ușor de mane-

vrat. Pereții glisanți facilitează combinarea diferitor spații mai mici în altele mai mari.

Vestiarul va fi planificat cu spații pentru dulapuri individuale pentru fiecare copil, scaune sau masă de toaletă obișnuită pentru așezarea comodă a copilului în timpul îmbrăcării și dezbrăcării. În vestiar sau în altă încăpere apropiată de încăperile de grup, se prevăd instalații pentru uscarea hainelor și a încălțăminteii copiilor.

Grupul sanitar va fi prevăzut cu un bloc suplimentar sanitar destinat exclusiv personalului grupei de creșă. Încăperile grupului sanitar vor fi împărțite funcțional: în zona pentru chiuvete și cada de duș, zona pentru WC-uri și olițe. Grupurile sanitare vor fi dotate cu elemente vitrate (la nivelul peretelui sau al ușilor), pentru a asigura o vizualizare și supraveghere facilă din partea angajaților. La proiectarea blocurilor sanitare se va ține cont de vârsta, statura și specificul copiilor. Se va proiecta o cadă de duș destinată pentru copiii cu vârsta de 0-3 ani, iar lavoarele vor fi amplasate la înălțimea de 35-40 cm. La toate lavoarele la care copiii vor avea acces, vor fi instalate robinete cu apă fierbinte dotate cu sisteme de control a temperaturii nu mai mult de 43°C. Blocurile sanitare vor fi proiectate ca zone comune, dotate cu lavoare și WC-uri, iar accesul către grupul sanitar va fi asigurat direct din sala de grupă, pentru a facilita supravegherea și intervenția promptă a personalului. **Dotările sanitare aferente trebuie să includă următoarea dotare sanitară minimă:**

- 1 corp WC + 1 lavoar la 2-3 copii (pentru copiii cu vârsta de 9 luni-2 ani);
- 1 cădiță la 10 copii;
- toate obiectele sanitare vor avea dimensiuni și poziționări adaptate taliei copiilor de creșă;
- spațiul alocat pentru fiecare cabină de WC (fără uși) trebuie să aibă dimensiunile minime de 0,90 x 1,20m;
- va fi prevăzută o masă de înfășat cu masă și lavoar pentru igienizare (cadă foarte mică);
- în încăperea destinată vidoarului, se va instala un bazin pentru dezinfectarea olițelor, amplasat în proximitatea unei cabine dotate cu WC și robinet dublu pentru igienizare eficientă.

Zonele pentru personal sunt, de obicei, situate lângă intrarea principală și proiectate ca o zonă independentă, separată de zonele pentru copii. Suprafața acestor zone va fi stabilită în funcție de dimensiunea și tipul instituției de învățământ, precum și de existența unor spații specifice precum birouri administrative, săli metodice sau încăperi pentru personalul specializat (asistent medical, logoped, psiholog etc.).

Zona de bufet implică activități care presupun un consum ridicat de energie și apă motiv pentru care este necesară evaluarea atentă a costurilor de investiții, operare și mentenanță ulterioară. În această zonă vor fi proiectate lucrări de reparații capitale pentru rețelele ingineresti, inclusiv: alimentare cu apă, canalizare, electricitate, iluminare, ventilare, antiincendiar.

Microclimatul grupei de creșă (temperatura și umiditatea relativă a aerului și viteza curenților de aer) va asigura echilibrul fiziologic al copiilor și menținerea stării lor de sănătate, conform prevederilor legale în vigoare. Temperatura medie în încăpere va fi întreținută în limitele de 23°C (**NCM C.01.12-2018 Clădiri și construcții publice, pag.46, pct.8.4**).

În camera de grupă vor fi prevăzute măsuri pentru obturarea luminii (draperii, jaluzele etc.) în cazul vizionării televizoarelor, monitoarelor etc. În camerele de dormit vor fi prevăzute perdele pentru a asigura protecția de lumină în timpul odihnei.

Calitatea aerului (puritatea, temperatura, umiditatea etc.) în încăperi trebuie să corespundă cerințelor de igienă, conform pct.1 și cerințelor pct.12.5 - 12.10 din NCM C.01.02.2017 „Proiectarea Construcțiilor pentru grădinițe de copii”. Toate încăperile destinate copiilor vor dispune de ventilare naturală. Viteza curenților de aer din încăperile destinate copiilor nu trebuie să depășească cerințele din pct.1 din NCM C.01.02.2017. Amplasarea sălilor de grupă trebuie să permită o ventilare și aerisire conform cerințelor pct.1 NCM C.01.02.2017 trebuie să fie prevăzute, în partea superioară, cu deschidere spre interior. Pentru asigurarea unei ventilații naturale permanente, aria totală a deschiderilor va fi de minimum 1/50 din aria pardoselii.

În grădinițe, în încăperile destinate copiilor, vor fi instalate întrerupătoare și prizele cu fisă la o înălțime de 1,8m de pardoseală (NCM Standard C.01.02:2017 pag.27 pct.13.10), inclusiv prize cu protecție pentru copii (accesibile doar la introducerea simultană a ambelor ștehere).

Totodată, vor fi proiectate lucrări de reparații interioare care vizează pardoseala, pereții și tavanele. Materialele de finisaj pentru pereți și tavane vor fi din suprafețe ușor lavabile și antibacteriene. Pardoselile vor fi proiectate la un nivel, fără praguri sau trepte. Se vor prevedea pardoseli încălzite în următoarele spații: camera de grupă (activități/joacă), dormitor, grupurile sanitare, zona de bufet și vestiar, în conformitate cu NCM C.01.12.2018 pag.46, pct.8.4. Vor fi proiectate măsuri de izolare termică a pardoselilor, iar la proiectarea măsurilor de încălzire a pardoselilor, se interzice utilizarea sistemelor de încălzire cu cablu electric (vezi NCM C.01.02.2017, pag.25, pct.12.8, Proiectarea Construcțiilor pentru grădinițe de copii). În procesul de elaborare a documentației tehnice și de deviz, materialele folosite pentru finisarea pardoselii vor corespunde cu NCM-C-04.04-2015 „Pardoseli. Norme de proiectare”.

Pentru grupele de creșă sunt permise următoarele materiale: linoleum, parchet, scânduri, iar în grupurile sanitare - linoleum. Materialele de finisaj pentru pardoseli vor fi cu o suprafață ușor lavabilă, caldă, netedă și neabrazivă; finisajele alese pentru pardoseală nu trebuie să producă praf sau scame prin erodare; îmbinările sau rosturile de montaj nu trebuie să prezinte risc de agățare sau împiedicare; nu trebuie să rețină praful; îmbinările sau rosturile vor avea coeficientul de conductibilitate termică și electrică de o valoare redusă.

La elaborarea documentației tehnice de proiect și de deviz, vor fi incluse în procesul tehnologic de reparații și construcții materiale ecologice, inofensive și antialergice. Toate materialele de construcție și finisare interioară vor fi însoțite de certificate, care confirmă inofensivitatea materialelor din punct de vedere sanitar și ecologic.

Totodată, vor fi identificate și proiectate măsuri de eficiență energetică pentru spațiile destinate grupei de creșă.

Lucrările de reparații la fațadele clădirii vor fi proiectate de tip activ și vor permite interacțiunea directă a copiilor cu clădirea (desen pe fațadă, joc etc.).

Teritoriul adiacent va fi proiectat și modernizat pentru a include amenajarea unui *pavilion* (*foișor, terasă*), a unui *teren de joacă* dotat cu utilaje și echipamente specifice vârstei copiilor de 0-3 ani, care să stimuleze dezvoltarea fizică, senzorială, cognitivă și informativă. Spațiul exterior va fi proiectat pentru desfășurarea activităților în aer liber, va asigura dezvoltarea și învățarea activă a copilului, fără risc de accidente și îmbolnăviri.

Terenul de joacă va fi proiectat cu zone atât active, cât și pasive, oferind copiilor un spațiu sigur în care să se poată mișca liber, să încerce să meargă, să se ridice, să se cațere și să exploreze mediul înconjurător.

Compania de proiectare va include elemente care sunt sigure, și care oferă copiilor, în același timp, experiențe și oportunități de a-și dezvolta abilitățile și de a-și depăși fricile.

Toate obiectele și echipamentele vor fi realizate din materiale variate și cu texturi diferite, care să permită acțiuni precum trasul, împinsul, ridicatul. Elementele terenului de joacă vor fi proiectate pentru interacțiunea simultană a mai multor copii. Trebuie să fie evitate elementele destinate utilizării individuale.

Se vor proiecta sectoare pentru dezvoltarea senzorio-motorie a copiilor, care să le permită utilizarea simțurilor (văzul, auzul, simțul tactil, mirosul etc.) în interacțiunea cu mediul, pentru a-și orienta și coordona mișcările.

Echipamentele și obiectele vor fi concepute astfel încât să stimuleze participarea activă a copiilor în activități fizice structurate, precum mișcări de cățărare, menținerea echilibrului, acompaniate de elemente de ritm și muzicalitate. De asemenea, vor fi proiectate trasee cu obstacole pe care copiii vor trebui să le ocolească, să le escaladeze.

Pavilionul (foișorul sau terasa acoperită) va fi amplasat în apropierea terenurilor de joacă, pentru a proteja copiii de ploaie și de radiația solară excesivă, care depășesc limitele admise din punct de vedere igienico-sanitar. Aceste construcții nu vor avea închideri verticale și vor fi prevăzute cu bariere de protecție. Suprafața foișorului se va calcula în funcție de un minim de 2,0 m² pentru fiecare copil. Distanța dintre foișoare și axele rețelelor tehnico-edilitare existente trebuie să fie de minimum 3,0m (vezi NCM-C.01.02-2017 Proiectarea construcțiilor pentru grădinițe de copii, pct.6.17, pag.8). Foișoarele sau terasele acoperite vor fi realizate din lemn cu acoperiș din tablă zincată și vor fi dotate cu scaunele destinate copiilor din grupa de creșă, cu respectarea vârstei, staturii și specificului copiilor de 0-3 ani.

Materialele utilizate pentru amenajarea curților, inclusiv nisipul, vor fi procurate exclusiv din surse autorizate, însoțite de documente care atestă lipsa radionuclizilor naturali, a sărurilor de metale grele (precum plumbul și cadmiul) și a altor factori periculoși sau nocivi. Schimbarea nisipului și a altor materiale se va efectua ori de câte ori se constată un grad crescut de poluare, dar nu mai rar de o dată pe an, preferabil în perioada primăverii. Pe timp de noapte, curțile cu nisip vor fi acoperite cu rulouri din materiale impermeabile, pentru a preveni contaminarea.

De asemenea, vor fi amenajate zone speciale pentru stimularea contactului cognitiv cu plantele, menite să sprijine dezvoltarea sistemului senzorial nervos – în special percepțiile tactile, olfactive și vizuale ale copiilor.

Întreaga zonă destinată copiilor din grupa de creșă va fi împrejmuită cu un gard de securitate, sigur și nepericulos pentru sănătatea celor mici.

Incluziune. La elaborarea Proiectului tehnic, compania de proiectări trebuie să ia în considerare și să furnizeze un raport privind abordarea tehnică și financiară fezabilă pentru accesul universal. Accesul universal presupune acces neîngrădit pentru persoanele de toate vârstele și capacitățile, care trebuie integrat în proiectarea obiectivelor noi și revizuit pentru facilitățile existente. Vor fi prevăzute, cel puțin, intrarea principală și cea de evacuare în grupa de creșă cu o lățime minimă de 1,20 m, accesibilă și persoanelor aflate în scaune cu roțile. Toate sălile grupei de creșă vor fi proiectate la o cotă de nivel unică, fără praguri și denivelări, conform Codurilor Practice naționale CP C.01.02:2018, CP C.01.10:2018, CP C.01.11:2018, CP C.01.13:2018 și Normativului NCM C.04.02:2017 Spații adecvate vârstei și diferențiate (NCM C.01.03:2017). La executarea planurilor tehnologice de mobilare a tuturor sălilor grupei de creșă vor fi luate în considerare căile de deplasare ale persoanelor cu nevoi speciale.

Reziliență. O grădiniță este considerată sigură și rezilientă atunci când îndeplinește standardele minime de asigurare a calității pentru instituțiile de educație timpurie ale Ministerului Mediului și dispune de următoarele cerințe:

Rezistență seismică adecvată: conformitatea clădirilor grădinițelor de copii cu nivelul de rezistență seismică va fi verificată potrivit Eurocodului 8, Normelor de construcție din Moldova (Norme în construcții Moldova sau NCM) NCM C.01 .03:2017, CP E.01.04:2019 și NCM E.02.02:2016; rezistență la furtuni (NCM E.01.02:2019, NCM E.02.02:2016, NCM A.06.01-2006, NCM A.06.01-2006); rezistență la inundații (NCM B.01.02:2016, NCM E.01.03-2005).

Sisteme de încălzire și răcire adecvate și corespunzătoare. Reglementările prevăd temperaturi interioare și niveluri de umiditate pentru sezoanele calde și reci, în vederea asigurării confortului și sănătății persoanelor care se află în clădire (NCM E.04.01:2017, NCM G.04.05:2016). Acestea vor fi verificate și aplicate pentru fiecare grădiniță.

Siguranța împotriva incendiilor. Clădirile grădinițelor de copii sunt asigurate cu sisteme de detecție și avertizare a incendiilor, sisteme de stingere a incendiilor (cum ar fi sprinklerele) și căi de ieșire adecvate pentru asigurarea evacuării rapide (NCM E.03.02-2014, NCM G.02.01:2017, NCM E.03.03:2018, NCM E.03.05-2004, CP E.03.01:2019, CP E.03.02:2018).

Sisteme de siguranță electrică adecvate (NCM G.01.02:2015, NCM G.01.03:2016, NCM G.02.01:2017).

Calitate adecvată a aerului și ventilație. Sălile destinate grupei de creșă îndeplinesc cerințele privind nivelurile de CO₂ și asigură un flux de aer și o circulație suficientă pentru a reduce transmiterea bolilor respiratorii.

Apă și sanitație adecvate și corespunzătoare. Instituțiile de educație timpurie dispun de instalații WASH interioare, cu o capacitate adecvată și acces la apă curentă (NCM G.03.01:2017, NCM G.03.02:2015, NCM G.03.03:2015, CP G.03.07:2016). Pereții încăperilor, inclusiv ai coridoarelor și scărilor, trebuie să fie netezi și să permită executarea dereticării umede. Pereții încăperilor grupului sanitar, ai zonei de distribuire a bucatelor și deasupra tuturor lavoarelor se finisează cu placaj ceramic sau din alte materiale cu proprietăți analogice, la înălțimea minimă de 1,5m de la cota pardoselii.

De asemenea, o grădiniță rezilientă are acces la *sisteme de avertizare timpurie* în caz de dezastre hidrometeorologice, aplică informațiile privind clima și riscurile de dezastre, desfășoară în mod regulat exerciții de urgență și activități de pregătire pentru situațiile de urgență, poate utiliza grădinițele drept centre de evacuare și desfășoară alte activități, cum ar fi sensibilizarea.

Sustenabilitate. O grădiniță durabilă dispune de măsuri pentru a atenua schimbările climatice și a se adapta la acestea, precum și dispune de operațiuni și întreținere durabile. În soluțiile arhitecturale, se vor planifica soluții prietenoase cu natura, care îmbunătățesc rezistența la climă, cum ar fi acoperișurile verzi, sistemele de colectare a apei pluviale, reciclarea materialelor etc. În spațiul exterior, vor fi folosite și soluții bazate pe natură, cum ar fi pavaje permeabile la apă, locuri pentru depozitarea apei pluviale, amenajări bogate în diferite specii de arbori, arbuști și flori etc.

Se vor utiliza *materiale durabile și prietenoase mediului* în calitate de materiale de construcție și finisare, dacă este posibil, se va recurge la reutilizarea materialelor din construcțiile demolate (de exemplu, în soluții pentru spațiul exterior).

Eficiență energetică. Clădirile trebuie să îndeplinească sau să depășească standardele minime de eficiență energetică (CP G.04.01-2002, NCM M.01.01:2016). Principalele obiective ce țin de măsurile de eficiență energetică: reducerea consumului de energie și a costurilor, reducerea impactului asupra mediului, securitatea energetică, reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră.

Exploatarea energiei regenerabile. Clădirile, acolo unde este posibil, utilizează energie regenerabilă pentru a sprijini atingerea obiectivelor CND ale Republicii Moldova (CP G.04.11-2013, CP M.01.01:2016, NCM M.01.02:2016). Principalele obiective privind energia regenerabilă pentru clădirile publice și acordarea de sprijin pentru integrarea sistemelor de energie regenerabilă, cum ar fi panourile solare, pompele de căldură geotermale, sistemele geotermale de încălzire a apei, sistemele de încălzire a apei prin panouri solare cu tuburi vidate, opțiuni ce se vor planifica în funcție de specificul clădirii, teritoriului și amplasamentul fiecărei grădinițe.

Zero deșeuri. Conștientizare și sisteme pentru reducerea deșeurilor și creșterea reciclării, reutilizării și recuperării produselor (NCM B.01.05:2019, NCM B.01.06:2019).

Bine întreținute. Instituțiile de educație timpurie vor dispune de fonduri suficiente pentru asigurarea funcționalității continue, a operării și mentenanței. Dacă este fezabil, economiile de eficiență energetică pot fi aplicate pentru a aduce îmbunătățiri suplimentare în direcția sustenabilității.

